

**ศาสตราจารย์เกียรติคุณ
นายแพทย์ประเวศ วะสี**

**คณะผู้บริหารและเจ้าหน้าที่
สถาบันรับรองคุณภาพสถานพยาบาล (องค์การมหาชน)**

ศาสตราจารย์เก็งรติคุณ นางแพทญ์ประเวศ วะสี

“การเรีงนรู้ร่วมกันผ่านการปฏิบัติในสถานการณ์จริง (interactive learning through action) จะนำไปสู่ การเปลี่ยนแปลงพื้นฐาน (transformation) & ประการ ได้แก่

- ♥ การเคารพศักดิ์ศรีและคุณค่าความเป็นคนของ ทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน
- ♥ การเคารพความรู้ในตัวคน ทุกคนจะภูมิใจและ มีเกียรติ ประเทศจะแข็งแรง
- ♥ มีความเอื้ออาทรและจริงใจต่อกัน
- ♥ ทำให้เชื่อถือถือไว้วางใจ
- ♥ มีสามัคคีธรรม รวมตัว ร่วมคิด ร่วมทำเพื่อสังคม
- ♥ มีปัญญาร่วม (collective wisdom) การทำงาน ร่วมกันเป็นกลุ่มทำให้เกิดความสร้างสรรค์
- ♥ ฝ่าความยากไปสู่ความสำเร็จ
- ♥ เกิดความสุขประดุจบรรณิพพาน”

“ชาว HA ทำ HA แล้วต้องมีความสุข”

“ทุกคนมีเมล็ดพันธุ์แห่งความดีอยู่ในหัวใจ

พลังแห่งความดีเกิดจากการเอาความเป็นมนุษย์เชื่อมต่อกัน”

“มนุษย์มีศักยภาพสูงสุดในการเรีงนรู้ ถ้ามีวิกฤติขงนานหนัก ก็จะไปกระตุ้นให้เกิด transformation เปลี่ยนจิตใจสำนึกใหม่ ที่เป็นจิตสำนึกใหม่ เพราะจิตสำนึกเล็กมันไปไม่ได้”

“การเรีงนรู้ร่วมกันจะสร้างสังคมเครือข่าย

การเชื่อมเป็นเครือข่าย จะเหมือนโครงสร้างสมอง

ซึ่งเป็นโครงสร้างที่วิจิตรที่สุดในจักรวาล

เป็น neuronal network มีการเรีงนรู้และปรับตัวได้มาก”

ศาสตราจารย์เกษรตีคุณ
นางแพทญ์ประเวศ วะสี

คำนำในการพิมพ์

หนังสือเล่มนี้จัดทำขึ้นเพื่อรำลึกถึงคุณูปการและมรดกทางปัญญาของ ศาสตราจารย์เกียรติคุณ นายแพทย์ประเวศ วะสี ปูชนียบุคคลผู้มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาระบบสุขภาพ การพัฒนาสังคม และการขับเคลื่อนงานคุณภาพในประเทศไทย

ในมิติของการพัฒนาคุณภาพสถานพยาบาล อาจารย์ประเวศเป็นผู้มองไกลและให้ความสำคัญอย่างยิ่งต่อการสร้างระบบบริการสุขภาพที่มีคุณภาพและความปลอดภัย ท่านได้สนับสนุนให้การพัฒนาคุณภาพโรงพยาบาล มิได้เป็นเพียงการทำตามเกณฑ์หรือมาตรฐาน แต่เป็นกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของบุคลากร การทำงานอย่างเป็นระบบ และการยึดผู้ป่วยเป็นศูนย์กลางบนพื้นฐานของหัวใจความเป็นมนุษย์

หนังสือเล่มนี้มุ่งสะท้อนแนวคิด บทบาท และแรงบันดาลใจของอาจารย์ประเวศที่มีต่อการขับเคลื่อนงาน HA และการพัฒนาคุณภาพและความปลอดภัยของสถานพยาบาลไทย เพื่อบันทึกคุณูปการของท่านไว้เป็นแบบอย่าง และเป็นพลังใจให้ผู้ทำงานด้านคุณภาพได้ยึดถือเป็นเข็มทิศในการพัฒนาระบบบริการสุขภาพไทยต่อไป

ด้วยความเคารพอย่างสูง
คณะผู้จัดทำ

สารบัญ Contents

- ☰ ความทรงจำ บทสนทนา และการบ้านที่ไม่สิ้นสุด 5
- ☰ ศ.นพ.ประเวศ วะสี กับการถกเถียงประเด็นแรกๆ ให้ HA 22
- ☰ ปัญญาชนผู้วางรากฐานการพัฒนาาระบบสุขภาพไทย 28
- ☰ ผู้วางแนวคิดความเป็นมนุษย์ในระบบสุขภาพ 30
ของประเทศไทย
- ☰ สุขภาพคือทั้งหมด 34
- ☰ รวมบทความและองค์ความรู้จากงานเขียน 37
- ☰ ปาฐกถาพิเศษใน HA National Forum ครั้งที่ 23 38
(15 มีนาคม 2566)
- ☰ ปาฐกถาพิเศษใน HA National Forum ครั้งที่ 24 53
(13 มีนาคม 2567)
- ☰ ปาฐกถาพิเศษใน HA National Forum ครั้งที่ 24 74
(24 กุมภาพันธ์ 2568)

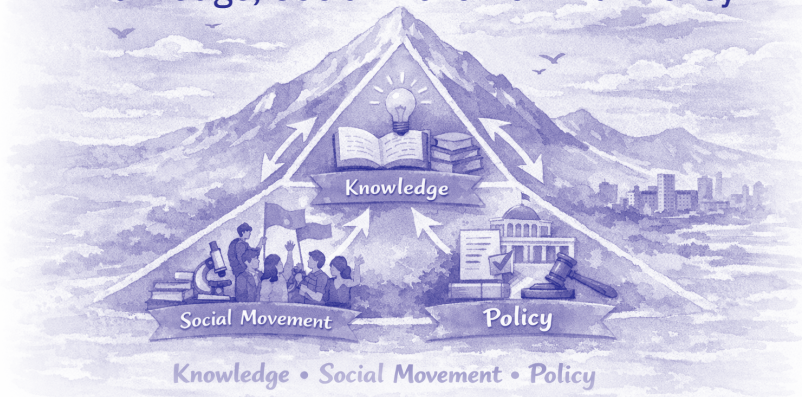

**ความทรงจำ
บทสนทนา
และ
การบ้านที่ไม่สิ้นสุด**

ปี พ.ศ. 2557 “รู้จักอาจารย์ครั้งแรก”

13 มิถุนายน 2557 ฉันได้มีโอกาสนำเสนอเรื่องราวความฝัน ความตั้งใจในการขับเคลื่อนการทำงานเรื่อง Patient Safety ให้ อาจารย์ ฟังครั้งแรกในการประชุมวิชาการสนับสนุนการประสานนโยบายระบบบริหาร และบริการสาธารณสุข ที่ อาจารย์อนุวัฒน์ชวนไปนำเสนอในนามสรพ. ครั้งนั้น ฉันเสนอโครงการ “Engagement for Patient Safety” ผู้ฟังเป็นอาจารย์ ผู้ใหญ่หลากหลายท่าน ฉันเพิ่งเข้ามาอยู่ สรพ.ไม่นาน และไม่รู้จักใครมากนัก รู้แต่ว่าโครงการที่ตัวเองนำเสนอ มีแนวทางการขับเคลื่อนโดยใช้หลักคิดของทฤษฎี สามเหลี่ยมเขยื้อนภูเขาที่อาจารย์ประเวศผู้นั่งหัวโต๊ะการประชุม ซึ่งฉันฟังเคยเจอ ตัวจริงครั้งแรกเป็นคนคิด ฉันพูดไปตามความเข้าใจของตัวเอง ผสมความตั้งใจ ของตัวเองอย่างมากในการขับเคลื่อน ซึ่งไม่รู้ว่าถูกหรือตรงตามหลักทฤษฎีที่ อาจารย์คิดไว้หรือไม่ โดยฉันสรุปการนำเสนอของตัวเองที่เป็น long life project ไว้ในบันทึกส่วนตัวว่า

“ภายใต้แนวคิดสามเหลี่ยมเขยื้อนภูเขา
ที่การขับเคลื่อนเรื่องสำคัญเชิงระบบ
ต้องขับเคลื่อน 3 องค์ประกอบหลักสำคัญ คือ
Knowledge, Social movement และ Policy”

ด้าน Knowledge นั้นขับเคลื่อนทั้งส่วน Education ซึ่งจะเริ่มตั้งแต่ การสร้างความเข้าใจและตระหนักเรื่องคุณภาพและความปลอดภัยในสถาบัน การศึกษา Data & Information เพื่อพัฒนาระบบข้อมูลเกี่ยวกับผลลัพธ์ การดูแล ความเสี่ยง และข้อมูลเชิงสถิติ KM & Research การจัดการความรู้ ถอดบทเรียน และงานวิจัยเกี่ยวกับ Patient Safety

ด้าน Social movement ให้ความสำคัญกับภาคประชาชนและ สื่อมวลชน โดยจะขับเคลื่อนผ่าน สมัชชาสุขภาพประเด็น “ประชาชนและ สังคมมีส่วนร่วมกับการบริการสุขภาพที่ปลอดภัยและมีมาตรฐาน” แนวคิด Patient center ผ่าน Patient Centred-Care, Patient for Patient Safety การรับฟัง เสียงประชาชนในช่องทางต่างๆ และขับเคลื่อนผ่านสื่อสาธารณะ ด้วยกลยุทธ์ Public Communication

ด้าน Policy คือการผลักดันและขับเคลื่อนทางนโยบาย ผ่านองค์กรหลัก ทั้งส่วนกระทรวงสาธารณสุข สปสช. แพทยสภา และองค์กรวิชาชีพอื่นๆ เป็นต้น โดยการจะขับเคลื่อนเรื่อง Patient Safety ให้เกิดขึ้นได้จริงต้องเกิดจาก ความร่วมมือของทุกภาคส่วน

เราจะขับเคลื่อนเริ่มตั้งแต่ Patient Safety โดยการพัฒนา Safety Hospital เพื่อเกิด Safety Healthcare Service ในประเทศไทยเพื่อคนไทย ทุกคน สรพ. พร้อมเป็นตัวกลางและผู้ประสาน ให้เกิดการขับเคลื่อนเรื่องราวดีๆ อย่างนี้เพื่อบริการสุขภาพที่มีมาตรฐานและเป็นที่ยอมรับของประชาชน และสังคม

และเป็นครั้งแรกที่ฉันได้รับคำแนะนำจากอาจารย์ประเวศ หลัง นำเสนอเสร็จ โดยฉันบันทึกคำแนะนำของอาจารย์ไว้ว่า “ให้ใช้การบริหาร เชิงยุทธศาสตร์เพื่อจัดการกับองค์ประกอบเชิงระบบ สร้างกลไกเชื่อมโยง ความพยายามในการพัฒนาระบบบริการสุขภาพ การมีส่วนร่วมของ ภาคประชาชนในการดูแลคุณภาพของสถานพยาบาล การออกแบบระบบบริหาร โรงพยาบาลที่มีความเป็นอิสระ พิจารณาระงานและแรงจูงใจ การใช้กลไก

ทางการเงิน ควรส่งเสริมการสร้างและใช้ความรู้ สนับสนุนการวิจัยสถาบันเพื่อนำ
ความรู้มาขับเคลื่อนการพัฒนาและใช้การสื่อสารสาธารณะเพื่อให้ประชาชนรับรู้
ความพยายามในการพัฒนา ซึ่งจะนำมาสู่ความรู้สึกที่ดีและความสุขของประชาชน”

นอกจากนี้ อาจารย์อนุวัฒน์ ศุภชุติกุล ผู้พาฉันไปนำเสนอได้บันทึกไว้
ใน FB ของท่านดังนี้

 Anuwat Supachutikul

“ศ.นพ.ประเวศ วะสี กล่าวในการประชุมเพื่อนำเสนอแผนงาน
เรื่อง Patient Safety โดยสรพ.ว่าเรื่อง Patient Safety เป็นเรื่อง
ใหญ่มาก ถ้าทำได้ดีจะมีผลกระทบต่อความรู้สึกของผู้คน ถ้าทำได้ดี
คนทำงานเองก็จะมีความรู้สึกที่ดี มีมิติด้านจิตวิญญาณ ทักษะ ระบบ
ตัวระบบจะต้องดูว่าความไม่ปลอดภัยจะเกิดขึ้น ณ จุดไหนได้บ้าง
ต้องคอย monitor

เรื่องนี้ถ้าประชาชนรู้ว่าวงการแพทย์สนใจและพยายามทำ
จะเกิดความรู้สึกที่ดี เรื่องราวที่เกิดขึ้นถ้าเขารู้สึกว่าวงการแพทย์
พยายามทำเต็มที่ ความรู้สึกเขาจะเบาลง ถ้าเขารู้สึกว่าไม่ทำอะไรและ
ยังปกป้องตัวเอง เขาจะโกรธมาก ต้องพยายามสื่อสารให้สังคมเข้าใจ
ความรู้สึกที่ดีเป็นความสุขของประชาชน

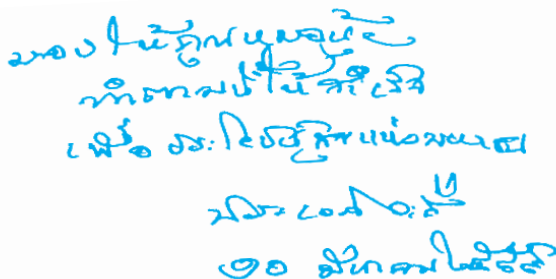
หลักการเรื่องนี้เกี่ยวกับพฤติกรรมของคน เกิดจากการสอน
ก็ยาก เมื่อก่อนนี้คนไข้ไป โรงพยาบาลเขาบอกว่าเตียงไม่ว่าง อย่งไร
ก็ไม่สำเร็จ ตอนหลังคนไข้บอก จส.100 อย่างนี้รับหมดทุกราย เพราะ
สังคมรู้ It is very difficult to be selfish in front of the public.

เรื่อง HA เป็นกระบวนการทางสังคม แพทย์มารวมตัวกันเอง
เป็น Academic Social Process เรื่องนี้ต้องสร้างวาทกรรม
ให้กินใจคน ให้เขาไปสู่สังคม ใช้กันทั่วสังคมว่าเป็นคุณค่าตัวนี้”

ในช่วงปิดประชุม อาจารย์ได้กล่าวว่า “**เรื่องนี้ยังไม่จบ แต่การประชุมจบ**” เป็นที่เห็นพ้องกันว่า HA เป็นเรื่องที่ประสบความสำเร็จสูง มีการจัดการดี เริ่มต้นก็เป็นที่นิยมมาก เขียวรีให้ทำหนังสือออกมาสักเล่มหนึ่งว่า คิดอย่างไร มีวิธีการจัดการอย่างไร ในการทำเรื่องดีๆ ให้ประสบความสำเร็จ ควรจะบันทึกเรื่องนี้ไว้ วันนี้มาเรื่อง Patient Safety ก็เป็นเรื่องใหญ่ มีการนำเสนออย่างดี มีคนให้ข้อเสนอแนะมา ขอให้ใช้หลักที่พระพุทธเจ้าสอน อย่าไปรับ อย่าไปปฏิเสธ ให้ไปใคร่ครวญ

ปี พ.ศ. 2559 “ได้รับการบ้านระยะยาวจากอาจารย์ครั้งแรก”

หลังจากเรียนรู้จากอาจารย์ครั้งนั้น ฉันทำงานขับเคลื่อนเรื่อง Patient Safety มาอย่างต่อเนื่องในนาม สรพ. และได้มีโอกาสพบเจอและร่วมประชุมกับอาจารย์ประเวศอีกหลายครั้ง ซึ่งฉันมักจะได้รับความเมตตา ถามถึงงานที่ทำเสมอ รวมถึง ทุกๆ ปี ฉันจะมีโอกาสประสานอาจารย์ เพื่อขอให้อาจารย์เขียนบทความให้งานประชุมวิชาการ HA National Forum เป็นประจำทุกปี รวมถึงเรียนเชิญอาจารย์มาเป็นองค์ปาฐกถาหลายครั้ง แต่ครั้งสำคัญที่ฉันได้รับการบ้านที่รับปากไว้ในการประชุม HA National Forum ครั้งที่ 17 ปี พ.ศ. 2559 “**คุณภาพในทุกกลมหายใจ หรือ Enjoy Quality Every Moment**” อาจารย์ได้กรุณาเขียนหนังสือชื่อว่า “**สังคมสุขภาวะ สังคมเข้มแข็ง**” พร้อมข้อความที่เขียนในหนังสือเป็นการบ้านว่า “**มอบให้คุณหมอนุ้ย ทำตามนี้ให้สำเร็จ เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชน**”

มอบให้คุณหมอนุ้ย
ทำตามนี้ให้สำเร็จ
เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชน
วันที่ ๒๐/๑๐/๕๙
๑๐ สิงหาคม ๒๕๕๙

และข้อความด้วยวาจาที่ได้ท่านได้ฝากไว้ที่ฉันจำได้จนถึงทุกวันนี้ ว่า “ครบรอบ
ประชาติไทย 100 ปี ในปี 2575 ผมจะอายุ 100 ปี พอดี หมอนุ้ยช่วยทำให้
การพัฒนาคุณภาพที่พัฒนาเฉพาะในโรงพยาบาล ขยายไปเป็นการพัฒนาคุณภาพ
ที่เกิดเป็นระบบทั้งประเทศไม่ใช่เฉพาะโรงพยาบาลได้ไหม” ฉันจำได้ว่าตอบอาจารย์
ไปว่า นุ้ยไม่รู้จะทำได้หรือไม่ แต่ถ้าการบ้านที่อาจารย์ให้จะทำให้เกิดสังคมที่เข้มแข็ง
สังคมร่วมคิดร่วมทำที่เกิดขึ้นในทุกที่ โดยเริ่มการขับเคลื่อนในเรื่องสุขภาพ
สุขภาพเพราะ “Health is the Whole” หนูจะตั้งใจและพยายามทำ มีเวลา
อีก 16 ปี อาจารย์ต้องอยู่จนอายุ 100 ปีเพื่อทวงการบ้านหนูนะคะ เพื่อให้เกิด
Quality Every Moment

...หลังจากนั้นฉันยังขับเคลื่อนงานเชิงระบบอย่างต่อเนื่อง เจออาจารย์
ครั้งโตจะเรียนอาจารย์ว่า “หนูยังทำการบ้านนั้นอยู่นะคะ เพียงแต่วิธีการอาจ
ไม่เหมือนใคร”

ปี พ.ศ. 2560 “รายงานความก้าวหน้า Long Life Project”

9 มิถุนายน 2560 ฉันได้กลับมาแนะนำเสนอโครงการขับเคลื่อน
เรื่อง Patient Safety ในวงประชุมเดิมที่อาจารย์ประเวศเป็นประธานอีกครั้ง ว่า
3 ปีที่ได้รับคำแนะนำฉันกลับไปทำอะไร ฉันบันทึกไว้ใน Long life Project
ของตัวเองว่า

“ฉันนำเสนอเรื่องเดิม แต่เพิ่มเติมคือ บอกว่า “ผ่านไป 3 ปีฉันทำอะไร”
ฉันเล่าให้ฟังว่าสิ่งที่ฉันทำหลังจาก ได้รับฟังครั้งนั้นคือ ฉันวาดฝันและ
เขียนแผน ฉันเขียน “ทศวรรษแห่งการพัฒนาคุณภาพบริการและความปลอดภัย
ของผู้ป่วย” ตั้งเป้าทำเรื่องนี้ 10 ปี แบ่งเป็น 3 เฟส เฟสแรก พ.ศ. 2558-2560
ตั้งเป้าพัฒนาโลก ให้มีเป้าหมายความปลอดภัยของประเทศ สร้างเครือข่าย
ความร่วมมือ ทั้งผู้ปฏิบัติและผู้เชี่ยวชาญประชาชนชน รวมถึงผู้บริหารผู้กำหนด
นโยบาย ให้เกิดความตระหนักในการขับเคลื่อนทุกภาคส่วน ผลักดันให้เป็น
ประเด็นระดับภูมิภาค (SEAR) เป็น phase แห่งการเตรียมความพร้อม เพื่อเข้าสู่

Phase 2 ที่เป็นการ Implement และเฟส 3 ที่เข้าสู่การเป็นวัฒนธรรม ความปลอดภัยของประเทศที่ทุกคนมีส่วนร่วม

แล้วฉันก็นำเสนอเรื่องที่ขับเคลื่อนตามเป้าหมายเฟสแรก ซึ่งทุกอย่างขับเคลื่อนตามเป้าแต่เมื่อลงมือทำจึงรู้ว่าเราจะเห็นประเด็นต่างๆ เพิ่มเติม และประเด็นสำคัญที่ทำให้ฉันค้นพบระหว่างการขับเคลื่อนเรื่อง Patient Safety คือ เราควรเห็นความสำคัญและให้คุณค่าบุคลากรผู้ทำงานที่มีข้อจำกัดหลายอย่าง ด้วยความตั้งใจดี หากเราต้องการพัฒนาเชิงระบบ ระบบนั้นจะเกิดขึ้นเพื่อทุกคน แผนการขับเคลื่อนจึงปรับเปลี่ยน Personnel Safety ควบคู่ไปด้วย และ ในเวทีนำเสนอวันนั้น ฉันจึงปรับเป็น “Engagement for Patient and Personnel Safety” คำแนะนำที่ฉันได้ครั้งนี่คือ

“การขับเคลื่อนจาก Patient Safety เป็นเรื่องที่ดี แต่การขยับเพิ่มเป็น Personnel Safety ร่วมด้วย จะทำให้สูญเสียเป้าหมายหลักหรือไม่..หลักคิดสำคัญที่เคยมี และทั่วโลกให้ความสำคัญคือคนไข้ การบิดเป้าหมายไป จะทำให้คนมามองแต่ตัวเองหรือเปล่า ลองตั้งหลักให้ดี ค่อยๆ คิด ค่อยๆ ทำ”

และฉันก็บอกอาจารย์ว่า *“หนูยังทำการบ้านที่อาจารย์ให้ไว้อยู่นะคะ แต่มันอาจไม่เห็นผลเร็ว”*

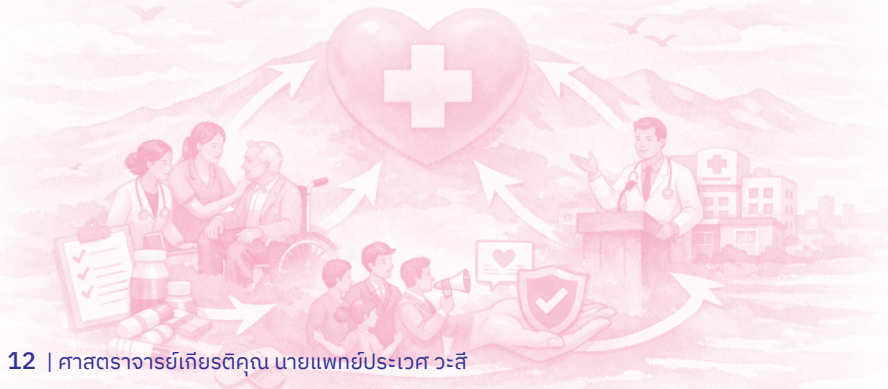
ปี พ.ศ. 2562 “รับสูตรการทำงานและรับพรสำคัญ”

11 มกราคม 2562 ฉันกลับมาแนะนำเสนอความก้าวหน้าโครงการที่เป็น Long Life Project อีกครั้ง ในเวทีเดิมที่อาจารย์เป็นประธาน ฉันบันทึกไว้ว่า “วันนี้ฉันนำเสนอในหัวข้อเรื่อง “ก้าวทีละขั้น ขับเคลื่อนสานฝัน 2P Safety” (Patient and Personnel Safety) งานจากฝันของเด็กอย่างฉันที่ต้องเรียนรู้อีกมาก

ฉันเริ่มเรื่องราวด้วยรูปพีชุนวิ้ง ก้าวคนละก้าว แต่เราก้าวทีละขั้น พีชุนวิ้งทางราบ แต่เราขึ้นทางชัน แต่ต่างมีฝันที่ต้องลงแรง ฉันตั้งใจก้าวทีละขั้น จาก Individual agenda จากเหตุที่ประสบกับชีวิตตัวเอง จนฝันอยากผลักดันให้เป็น National agenda เพื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงระบบ และขยับต่อเป็น

Global agenda ในอนาคต แล้วฉันก็เล่าเรื่องราวการก้าวทีละขั้นของฉันเอง โดยวันนี้เสนอความก้าวหน้าการขับเคลื่อน 2P Safety ที่ตั้งเป้าจะเป็น 3P Safety ในอนาคต คือขยายจากเรื่องในโรงพยาบาลออกนอกโรงพยาบาลเป็น People Safety ร่วมด้วย ครั่งนี้เราเสนอการเคลื่อนงานอย่างต่อเนื่องที่ถูกผลักดัน เป็นนโยบาย ประกาศโดยท่านรมต. มีคณะกรรมการขับเคลื่อนระดับชาติ ที่ท่านรมต. เป็นประธาน มียุทธศาสตร์การขับเคลื่อน 2P Safety ระยะ 4 ปี มี National Patient and Personnel Safety Goals และ Guides มีระบบ National Reporting and Learning System มีกลไกสร้างความร่วมมือ กับประชาชน มีองค์ความรู้กลไกและหลักสูตรสำหรับบุคลากรในสถาบัน การศึกษาและมีการบูรณาการประเด็น 2P Safety เข้าสู่มาตรฐาน HA รวมถึง ร่วมผลักดันประเด็น เข้าสู่ Global Action on Patient Safety ซึ่งมี คณะอนุกรรมการที่เป็นอาจารย์ผู้ใหญ่จากทุกภาคส่วนความร่วมมือร่วมกัน ขับเคลื่อนโดย เป็นคณะกรรมการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ 3 ชุด

ท้ายที่สุด เสนอประเด็นฝันที่ทำหายที่จะขยับต่อไป เพื่อรับฟัง ความคิดเห็นคือ การสร้าง Mindset เรื่อง Safety awareness, Safety Culture ในบุคลากรสาธารณสุข เพื่อขยายสู่ประชาชนและคนทั่วไป เพื่อขยับจาก Healthcare สู่วงการอื่นและคนในสังคม...การขยับ Patient and Personnel Safety ก้าวสู่ Primary Care Safety และ All Dimensions และการขยับ Patient and Personnel Safety สู่ People Safety เป็น 3P Safety ในอนาคต และจากการนำเสนอครั้งนี้ อาจารย์ประเวศได้กรุณาให้คำแนะนำที่ฉันบันทึกไว้ว่า

คำแนะนำจาก ศ.นพ.ประเวศ วะสี

“การขับเคลื่อนเรื่องนี้เป็นพื้นที่ใหญ่และยาก ดังนั้น จะให้สูตรเพื่อช่วยการขับเคลื่อนให้ประสบความสำเร็จ ในอนาคต สัก 2 สูตร คือ RCN กับ INN

สูตรที่ 1 RCN คือ Research-Communication-Network ทั้งสามส่วนนี้เติมเต็มให้แข็งแรง ให้รวบรวมสิ่งที่เป็นผลงานวิจัย และศึกษางานวิจัยเพิ่มเติม เพื่อความน่าเชื่อถือ สร้างการสื่อสาร ให้เข้าถึงคนทุกวัยทุกประเภท อยากให้ทำหนังทำละครหรือหนัง ที่เกี่ยวกับเรื่องนี้ เพื่อกระจายความเข้าใจสู่สังคม และท้ายที่สุด สร้างเครือข่ายการขับเคลื่อนให้กระจายทุกที่ ให้หลากหลาย ให้มีความหมาย

สูตรที่ 2 INN คือ Individual-Node-Network โดย Individual ให้มองว่าคนทุกคนมีแสงในตัวเอง ความเป็นคนของแต่ละคน มีคุณค่ามาก อะไรรจะช่วยให้เขาออกมาจาก invisible ให้เขาเห็น ความสำคัญของตัวเอง เริ่มได้ที่ตัวเองทำได้ด้วยตัวเอง ให้ใช้ ความเป็นกัลยาณมิตร ปลดปล่อยเขาเหล่านั้นออกจากทุกข์ ให้ทุกคน มีศักดิ์ศรี ทุกคนทำอะไรดีๆ ได้ เมื่อทุกคนเริ่มทำอะไรดีๆ จากตัวเอง ก็ยับเป็น Node ให้คนที่กล้าทำอะไรดีๆ เริ่มรวมกันเป็นกลุ่มเล็กๆ ทำเรื่องดีๆอย่างนี้ร่วมกัน ไม่เกินสิบคน ให้กระจายทุกพื้นที่ เราจะ มีวิธีไหนที่ทำให้เกิดกลุ่มเล็กๆ ที่คิดดีทำดีอย่างนี้เกิดขึ้นทั้งแผ่นดิน แล้วต่อยอดด้วย Network ที่กลุ่มเล็กๆ เหล่านี้จะสามารถเชื่อมโยง ส่งพลังกันได้ จะเกิดขึ้นได้ อย่างไร เราจะทำอะไรที่สนับสนุน เช่นเทคโนโลยี หรือกลไกอื่น ให้ 2 สูตรนี้ไว้ละ น่าจะเป็นสูตรที่ช่วย การขับเคลื่อนต่อไป”

... ฉันขอบคุณอาจารย์ และ เรียนอาจารย์ว่า อีก 3 ปีจะกลับมานำเสนอความก้าวหน้าใหม่ และ “หนูยังทำการบ้านที่อาจารย์ให้ไว้ในแบบของหนูเจียบๆ เหมือนเดิม” แต่ในความจริงมันถูกบูรณาการไปในการขับเคลื่อน 3P Safety ที่ขับเคลื่อน

5 เม.ย. 2562 ฉันได้มีโอกาสร่วมพิธีรดน้ำขอพร อาจารย์ประเวศ วะสี และประชุมวิชาการเรื่อง “การปฏิรูประบบการศึกษาในศตวรรษที่ 21 และระบบสุขภาพระดับอำเภอ” และในครั้งนี้อาจารย์ได้กรุณาให้พรที่ฉันบันทึกไว้ว่า “ขอให้ดูแลรักษาเนื้อ รักษาตัว ให้มีพลังในการพัฒนาคุณภาพไปนานๆ สร้างทีมการทำงานคุณภาพจากฐานของ Healthcare และใช้การพัฒนาคุณภาพจากระบบ Healthcare เป็นฐานในการขยายและต่อยอดในการสร้างคุณภาพให้เกิดขึ้นในสังคมภาพกว้างต่อไปในอนาคต...”

คำอวยพรของอาจารย์เป็นหนึ่งในแรงผลักดันให้ฉันดูแลและรักสุขภาพตัวเองมาจนทุกวันนี้

....นอกจากนี้ยังมีประเด็นคำแนะนำสำคัญของอาจารย์ประเวศ ในที่ประชุมวิชาการที่ฉันบันทึกไว้คือ

...“เราจะทำอะไรให้ผู้เชี่ยวชาญทั้งหลายใช้ความเชี่ยวชาญของเขามาทำให้สังคม อย่ไปเปลี่ยนให้เขามาทำอย่างเรา ให้เขาทำในมุมของเขา ให้เขาคิดว่าจากสิ่งที่เขาเชี่ยวชาญว่าเขาจะช่วยระบบบริการสุขภาพอย่างไร”

...“เราพยายามสอนนักเรียนนักศึกษามากมาย ให้เขาเข้าใจ ให้เขาเป็นก่อนไปทำงาน แต่เมื่อเขาจบไปเขาไปอยู่โรงพยาบาลชุมชน ไปอยู่สังคมการทำงาน ถ้าที่ทำงานไม่เป็นระบบ ไม่ถูกวางไว้อย่างดีเป็นวัฒนธรรม การสอนที่เราสอนไว้ให้ดีอาจไม่มีความหมาย เพราะเมื่อลงไปปฏิบัติมันไม่ใช่ แต่การพัฒนาในระบบในแต่ละที่ให้ดี แล้วชีวิตการทำงานจะสอนเขาด้วยการทำจริงกับระบบที่ดีจริงที่สัมผัสได้ อาจมีความหมายกว่าการสอนโดยสมมุติ..”

ปี พ.ศ. 2566 “รับการบ้านต่อยอดและรับพรทำงาน”

ด้วยสถานการณ์โควิด และสุขภาพของอาจารย์ตามอายุที่มากขึ้น ฉันจึงไม่ได้ไปนำเสนอความก้าวหน้าการเคลื่อนไหวงาน Long Life Project ให้อาจารย์ฟังอีกเลย แต่สิ่งที่เปลี่ยนแปลงไปตลอดระยะเวลา 10 ปีที่ผ่านมา คือ ฉันได้รับบทบาทใหม่เป็นผู้อำนวยการสถาบันรับรองคุณภาพสถานพยาบาล การประชุมวิชาการ HA National Forum ครั้งที่ 23 ที่จัด Onsite เต็มรูปแบบ ครั้งแรกภายใต้การเป็น ผอ.ของฉัน ฉันจึงอยากเรียนเชิญอาจารย์มาเป็นองค์ปาฐกถา และอยากขับเคลื่อนงานสร้างสังคมสุขภาวะภายใต้การขับเคลื่อนงานพัฒนาคุณภาพที่ต้องผนึกกำลังหลายภาคส่วน และ Theme ในครั้งนี้จึงเป็น “Synergy for Safety and Well-being ผนึกกำลังเพื่อคุณภาพและความปลอดภัย” ฉันขอให้อาจารย์เขียนหนังสือให้งานฟอรัมและขอให้อาจารย์มาร่วมบรรยาย ซึ่งอาจารย์กรุณาเมตตาทำกับฉันและ สรพ. เป็นอย่างยิ่ง ที่มาร่วมสร้างเวทีผนึกกำลังองค์กรสุขภาพในการขับเคลื่อนงานร่วมกัน ฉันบันทึกเรื่องราวที่อาจารย์กล่าวไว้ในงานประชุมพอสังเขปดังนี้

15 มีนาคม 2566

ปาฐกถา ศ.อภ.ประเวศ วะสี กับ Theme งาน Synergy for Safety and Well-being

...อาจารย์เริ่มต้นด้วย กล่าวถึงว่า ชีวิตคนประจักษ์ฟ้า และความปลอดภัย และสุขภาพคือเป้าหมายสูงสุด และชาว HA กำลังทำสิ่งนั้น

อาจารย์อยากให้ขยายคำว่าคุณภาพให้เต็มประเทศไทย เพราะสถานการณ์โควิดที่ผ่านมาทำให้เห็นว่า สถานพยาบาลไม่ได้มีเพียงแต่ในโรงพยาบาล แต่กระจายไปถึงบ้านและชุมชน เป็นไปได้ไหมที่จะกระจายกลไกคุณภาพจากสถานพยาบาลเป็นคุณภาพประเทศ เพื่อความปลอดภัยและสุขภาพที่สมบูรณ์ของคนทั้งแผ่นดินซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุดของการพัฒนาประเทศไทย

...อาจารย์ชวนคิดถึงคำจำกัดความของ Health ตามที่องค์การอนามัยโลกกำหนด Health is Complete Well-Being, Physically, Mentally, Socially (and spiritually) ที่ไม่ใช่เพียงการไม่มีโรค ดังนั้นสุขภาพคือทั้งหมด *“Health is Totally Integral in All Human and Social Development”* สุขภาพที่สมบูรณ์ของคนทั้งแผ่นดินเป็นเป้าหมายสูงสุดของการพัฒนาประเทศไทย ซึ่งเป็นประเทศมีบูรณภาพและดุลยภาพ

...สุขภาพของคนทั้งปวงจะเกิดได้ต้องอาศัยหลายปัจจัยคือ พฤติกรรม สุขภาพ สิ่งแวดล้อมดี ชุมชนเข้มแข็ง ระบบบริการสุขภาพดี นโยบายสาธารณะดี ซึ่งทั้งหมดอยู่ในระบบสุขภาพ (Health System) ซึ่งองค์กรที่เชิญมาร่วมในวันนี้ เป็นองค์กรที่มีความสำคัญกับระบบสุขภาพทั้งสิ้น

...ถ้ายกเฉพาะ ระบบบริการสุขภาพ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของระบบสุขภาพ หากเราอยากได้ระบบบริการสุขภาพที่ดี ต้องครอบคลุม EQE คือ Equity = ทั่วถึง เป็นธรรม Quality = คุณภาพดี และ Efficiency = ประสิทธิภาพ ซึ่งทุกองค์กรสุขภาพ ต่างทำเรื่องเหล่านี้ แต่การต่างคนต่างทำ จะได้ในระดับหนึ่ง

...อาจารย์ยกตัวอย่าง เครื่องบิน ให้มองเห็นการออกแบบระบบและโครงสร้าง หากแยกชิ้นส่วนออกก็เป็นเหล็ก เป็นชิ้นส่วนธรรมดา แต่หาก

มาประกอบกัน มันมากกว่า 1+1 เท่ากับ 2 ซึ่งนับเป็นจำนวนขึ้น แต่มันกลายเป็น
 บินได้ นี่คือ Synergy อาจารย์จึงชวนวางระบบและโครงสร้างของสุขภาวะ
 ที่สมบูรณ์ โดย 1. เอาพื้นที่เป็นตัวตั้ง 2. พัฒนาอย่างบูรณาการ โดย เปรียบเสมือน
 สร้างบ้าน ที่ต้องมี พื้นที่เป็นฐาน ผนัง 8 ด้าน และหลังคาเป็นภูมิคุ้มกัน โดย
 ผนัง 8 ด้าน คือ 8 มิติ (เศรษฐกิจ-จิตใจ-สังคม-สิ่งแวดล้อม-วัฒนธรรม-สุขภาพ
 -การศึกษา-ประชาธิปไตย) 8 ระบบ (ระบบสุขภาพ ระบบเศรษฐกิจ ระบบ
 การศึกษา ระบบศาสนา ประชาสังคม ระบบรัฐ ระบบการเมือง ระบบสื่อสาร)
 และ 8 องค์กรสุขภาพ คือ

สธ. = กระทรวงสาธารณสุข สวรส. = สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข
 สสส. = สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ สปสช. = สำนักงาน
 หลักประกันสุขภาพแห่งชาติ สช. = สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ
 สพฉ. = สถาบันการแพทย์ฉุกเฉินแห่งชาติ และ สรพ. = สถาบันรับรองคุณภาพ
 สถานพยาบาล และ มสช. = มูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ

ที่มานี้ก็กำลังรวมกันในเวทีแห่งนี้ ขอให้เป็นฟันเฟืองในการขับเคลื่อน
 การพัฒนาประเทศไทยอย่างบูรณาการ เป็น Synergy พลังประเทศไทยเพื่อ
 ความปลอดภัยและสุขภาวะที่สมบูรณ์ของคนไทยทั้งประเทศ ซึ่งคำขอของ
 อาจารย์คือขอให้ทุกองค์กรพูดคุยกันสม่ำเสมอ และทำงานร่วมกัน

...นับเป็นการผนึกกำลังครั้งสำคัญเป็น “Synergy for Safety and Well-Being”

และข้อความที่เขียนถึงฉันว่าอยากให้เป็นผู้ประสานการขับเคลื่อนจริงๆ แล้วอาจารย์กำลังช่วยฉันทำการบ้านที่อาจารย์มอบฉันไว้

20 ก.พ. 2566

เรื่องคุณหมอค่ะ

1. ในครอบครัวที่คู่สมรส. 10:30-12.00 วันที่ 15 มี.ค.
เช่น ถ้าเพื่อนอก ค.ร.ค. ส.ร.ค. ค.ร.ค. ค.ร.ค. ค.ร.ค.
แผนการ ค.ร.ค. เป็น ค.ร.ค.
คือ ค.ร.ค. ค.ร.ค. ค.ร.ค. ค.ร.ค. ค.ร.ค. ค.ร.ค.
ค.ร.ค. ค.ร.ค.
ค.ร.ค. = ค.ร.ค.

2. ค.ร.ค. ค.ร.ค. ค.ร.ค. ค.ร.ค. ค.ร.ค.
ที่ ค.ร.ค. ค.ร.ค. ค.ร.ค. ค.ร.ค.
ค.ร.ค. ค.ร.ค. ค.ร.ค. ค.ร.ค. ค.ร.ค.
ที่ ค.ร.ค. ค.ร.ค. ค.ร.ค. ค.ร.ค. ค.ร.ค.
ค.ร.ค. ค.ร.ค. ค.ร.ค. ค.ร.ค. ค.ร.ค.
ค.ร.ค. ค.ร.ค. ค.ร.ค. ค.ร.ค. ค.ร.ค.
ค.ร.ค. ค.ร.ค. ค.ร.ค. ค.ร.ค. ค.ร.ค.
ค.ร.ค. ค.ร.ค. ค.ร.ค. ค.ร.ค. ค.ร.ค.
ค.ร.ค. ค.ร.ค. ค.ร.ค. ค.ร.ค. ค.ร.ค.

วันที่ 7 เมษายน 2566 ฉันได้มีโอกาสร่วมรดน้ำดำหัวขอพรอาจารย์อีกครั้ง ร่วมกับอาจารย์อนุวัฒน์ และอาจารย์ผู้ใหญ่อีกหลายท่าน จำได้ดีว่าพรในวันนั้นที่ท่านมอบให้ทุกคนพร้อมกันคือ

“การทำงานคือการปฏิบัติธรรม ทำให้อายุยืนด้วย
ขอให้ทุกท่านอายุยืนด้วยการปฏิบัติธรรม ด้วยการงาน”

ปี พ.ศ. 2568 “พรสำคัญของชาว HA”

...ปี 15 มกราคม 2568 ฉันไม่กล้ารบกวนเรียนเชิญอาจารย์มาเป็นองค์ปาฐกถา แต่ก็แอบส่ง Theme ของงานประชุมวิชาการ HA National เรื่อง “Building Quality and Safety Culture for the Future Sustainability” ไปให้อาจารย์ ซึ่งได้รับการตอบกลับมาจากคนใกล้ชิดว่า “อาจารย์อ่านแนวคิดแล้วคะ ตอนแรกให้ปฏิเสธแต่ก็ลังเลเหมือนอยากเขียนเลยบอกว่าดูก่อน ตอนนี้อาจารย์ไม่ค่อยสบาย น่าจะอีกนานกว่าจะเขียนงานได้ คุณหมอมไม่ต้องรอนะคะ” ฉันกล่าวขอบคุณด้วยความเข้าใจ และส่งกำลังใจอธิษฐานให้อาจารย์แข็งแรงเร็ววัน แอบเชื่อว่า อาจารย์จะต้องรอจนเห็นการบ้านที่อาจารย์มอบไว้สำเร็จ

...2 มีนาคม 2568 ฉันได้รับแจ้งจากคนใกล้ชิด อาจารย์ว่า “อาจารย์ประเวศ ท่านเขียนบทความเรื่อง “วัฒนธรรมคุณภาพและความปลอดภัยของชาว HA” ให้มอบให้คุณหมอนะคะ แล้วแต่คุณหมอมจะใช้ประโยชน์” ฉันรับมาด้วยความซาบซึ้งถึงความกรุณาที่อาจารย์ มีให้โรงพยาบาลและชาว HA เสมอมา ครั้งนี้ท้ายบทความจำนวน 6 หน้าที่อาจารย์เขียนมาให้ มีข้อความว่า “ขออวยพรให้ชาว HA ประสบความสำเร็จในการสร้าง ประโยชน์สุขแก่มวลมนุษยชาติ”

ปี พ.ศ. 2569 ฉันต้องมุ่งมั่นทำการบ้านต่อไปให้ทันดู

...เดือนมกราคม ของทุกปี ฉันจะต้องคุยกับคนใกล้ชิดอาจารย์เสมอเพื่อประสานเรื่องการเขียนบทความสำหรับงานประชุมวิชาการประจำปี แต่ปีนี้ ฉันได้แต่เขียนประสานไปว่า จะขออนุญาตนำบทความของอาจารย์ที่กรุณาเขียนให้ HA มาจัดมูมสื่อสารสร้างแรงบันดาลใจให้กับคนพันธ์ HA ที่อาจารย์เคยนิยามไว้ในการประชุม HA National Forum ปีนี้ได้ไหมแทน เพราะเมื่อวันที่ 10 มกราคม 2569 อาจารย์ผู้เป็นครู ผู้เป็นต้นแบบ และผู้ให้การบ้านกับฉันและผู้คนอีกมากมาย ได้จากโลกนี้ไปอย่างสงบ แต่สิ่งที่อาจารย์ฝากไว้ยังโลดแล่นอยู่ในหัวใจของทุกคน

กลุ่มคนไทยเฝ้า HA เป็นกลุ่มคนไทยหัวใจเพื่อเพื่อนมนุษย์ โดยที่ชีวิตมนุษย์มีความสำคัญสูงสุด ประดุจฟ้า กลุ่มคนที่จะทำเพื่อสิ่งสูงสุดต้องมีใจเด็ดเดี่ยวและเสียสละ ไม่เห็นแก่ความเหน็ดเหนื่อย ไม่เห็นแก่เงินไม่เห็นแก่อำนาจ หรือยศถาบรรดาศักดิ์ใดๆ แต่มีหัวใจเพื่อเพื่อนมนุษย์อย่างสุดๆ ชีวิตมนุษย์ ประดุจฟ้า สิ่งตอบแทนที่เขาได้รับ คือ ความสุข ความภูมิใจ ที่ได้ทำความดี

...“การบ้านที่อาจารย์ให้ไว้ น้อยยังจำและลงมือทำต่อไป น้อยไม่รู้ว่ามันจะสำเร็จเมื่อไหร่ น้อยอาจต้องเปลี่ยนวิธีใหม่ อาจารย์ช่วยชี้หนำน้อยที่เหลือเวลาอีก 6 ปี น้อยยังอยากได้รับคำแนะนำจากอาจารย์เสมอ และตลอดไปด้วยรัก เคารพ และศรัทธา”

จากเด็กผู้หญิง Hyper ที่ อาจารย์กรุณาเมตตาเสมอ
กราบ อาจารย์ด้วยรัก เคารพและอาลัยยิ่ง

11 มกราคม 2569

พญ.ปิยวรรณ ลิ้มปัญญาเลิศ

ผู้อำนวยการสถาบันรับรองคุณภาพสถานพยาบาล

ศ.นพ.ประเวศ วะสี
กับการกวดกระดุม
เม็ดแรกๆ ให้
HA

สวรส. คือแม่ผู้ให้กำเนิด HA

กระบวนการ HA (Hospital Accreditation ซึ่งต่อมาขยายขอบเขตเป็น Healthcare Accreditation) ก่อกำเนิดและเติบโตขึ้นภายใต้ร่มขององค์กรแม่คือสถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข (สวรส.) ซึ่งมีอาจารย์ผู้ใหญ่ที่เป็นกรรมการสถาบันมองเห็นโอกาสและให้การสนับสนุน ได้แก่ นพ.ไพโรจน์ นิงสานนท์ ศ.นพ.ประเวศ วะสี ศ.นพ.จรัส สุวรรณเวลา และ ศ.นพ.วิจารณ์ พานิช ทั้งสี่ท่านมีส่วนสำคัญในการผลักดันกระดุมเม็ดแรกๆ ให้แก่กระบวนการ HA โดยในช่วงแรกนั้นมี นพ.สมศักดิ์ ชุณหรัศมิ์ เป็นผู้อำนวยการ สวรส. ต้องการพัฒนากลไกประกันคุณภาพระบบบริการสุขภาพของประเทศ

ช่วงปี 2536-2539 เป็นช่วงก่อตั้งของกระบวนการ HA คือการเรียนรู้เรื่องการพัฒนาคุณภาพ การศึกษากลไกการรับรองคุณภาพ และการยกร่างมาตรฐานโรงพยาบาล

13 กุมภาพันธ์ 2540 มีการนำเสนอโครงการ HA ต่อคณะกรรมการ สวรส. โดยในช่วงก่อนการประชุมนั้น ศ.นพ.ประเวศ วะสี ได้กล่าวชื่นชมผลงาน “มาตรฐานโรงพยาบาลฉบับปีกาญจนาภิเษก” (แฟ้มสีฟ้า) และ “Hospital Accreditation บทเรียนจากแคนาดา” โดยท่านกล่าวว่า “คิดแล้วต้องเขียน ถ้าไม่เขียนจะไม่เกิดอะไรขึ้น เอกสารที่ดีเป็นสื่อเพื่อให้เกิดความเข้าใจและจูงใจคนมาทำงาน” และท่านยังได้สอบถามในรายละเอียดต่างๆ ว่าใครเข้ามาร่วมเขียนบ้าง Tony เป็นใคร รู้จักกันได้อย่างไร ใครจ่ายเงินให้มาทำงาน

ที่ประชุมคณะกรรมการ สวรส. สรุปว่าการรับรองคุณภาพโรงพยาบาลมีประโยชน์และสมควรทำ ให้ยึดหลักความเป็นกลางและความเที่ยงธรรม ในช่วงต้นนี้เป็นการทำในลักษณะของการพัฒนาควบคู่ไปกับการวิจัย ทำให้เกิดความน่าเชื่อถือและทุกฝ่ายเห็นประโยชน์ โดยใช้โครงการที่กำลังดำเนินการอยู่กับโรงพยาบาลต่างๆ เป็นจุดเริ่มต้น พร้อมกับค่อยๆ วางแผนขยายตัวในระยะยาวให้เป็นไปตามธรรมชาติเพื่อไม่ให้เกิดปัญหาความขัดแย้ง สำหรับองค์กรที่จะไปรับรองนั้นไม่ควรเป็นสถาบันวิจัยระบบสาธารณสุขแห่งเดียว หรือ

กระทรวงสาธารณสุขแห่งเดียว แต่ควรนำเอาผู้ทรงคุณวุฒิที่ทุกคนให้การยอมรับว่าท่านเป็นผู้ที่เสียสละมาร่วมกันจัดตั้งเป็นองค์กรที่เป็นกลาง มีเกียรติ เชื่อถือได้

ต่อมาในวันที่ 13 มีนาคม 2540 ศ.นพ.ประเวศ วะสี ได้กล่าวในที่ประชุมผู้ทรงคุณวุฒิของโครงการพัฒนาและรับรองคุณภาพโรงพยาบาล ไว้ดังนี้

เป็นเรื่องที่ตีมากที่เกิดขึ้น เป็นความพยายามของหลายฝ่าย เรากำลังเข้าไปสู่สภาพที่บีบคั้นทุกฝ่าย เจ็บปวดและยาก มีคนรู้จักโทรมาหาที่บ้าน แม่เขาอยู่ ICU เขาคิดว่าแม่เขาไม่หนัก แต่หมอบอกว่าหนัก เขาไม่รู้ว่าจะเอาแม่ออกมาดีหรือไม่ไม่รู้จะทำอย่างไร เราก็ไม่รู้จะทำอย่างไร เรื่องแบบนี้จะมีมากขึ้น บริการแพงมากขึ้น คนรวยก็อึดอัด ราชการก็อึดอัด รพ.เอกชนที่ดีก็อึดอัด ในสภาพอย่างนี้จะหลุดออกไปสองทาง ทางหนึ่งเข้าไปสู่พายุหมุนเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ อีกทางหนึ่งเกิดนวัตกรรมที่ติงามซึ่งเรากำลังพูดกันในวันนี้ การที่ท่านทั้งหลาย ซึ่งยังมาร่วมประชุมกันก็เป็นสัญญาณที่ดี

ยุทธศาสตร์ในการทำเรื่องยากๆ จะทำอย่างไร การแก้ปัญหาเรื่องนี้ ไม่เหมือนพระนเรศวรชนช้าง ไม่มีศัตรู แต่มีปัญหายอยู่ในระบบ อำนาจต่างๆ ใช้ไม่ได้ผล ไม่ว่าจะเป็อำนาจอาวุธ อำนาจการเมือง อำนาจเงิน หลายคนยังไม่เข้าใจ คิดว่าเป็นศัตรู จะเผชิญหน้า **แนวคิดหลักคือการสร้างพลังทางสังคม มาร่วมมือกัน ไม่มีองค์กรใดองค์กรเดียวจะแก้ปัญหาได้**

พลังทางสังคมต้องการองค์ประกอบ 3 อย่าง คือ**พลังทางจริยธรรม พลังของการเรียนรู้ พลังของการจัดการ**

กิจกรรมเท่าที่พูดมานี้เข้าแวนนี้ สวยงาม ไม่ได้ใช้อำนาจแนวตั้ง การประกาศยกย่องคือการ appreciate หลังจากที่เจ้าตัวทำดีแล้ว แนวคิดนี้ ถูกต้องแล้ว คนจะร่วมมือมาก มีการทำเอง มีเพื่อนไปร่วมเรียนรู้ ทุกฝ่ายได้ ประชาชนก็เห็น

ยุทธศาสตร์หลักของเราเป็นอย่างนี้ ตัวองค์กรที่จะจัดตั้งขึ้นต้องสะท้อนอย่างนี้ ต้องช่วยกันคิดว่าใครจะสร้างจะเป็นอย่างไร ในช่วงเริ่มต้นความเข้าใจ อาจจะไม่ทั่วถึงกัน ควรเริ่มด้วยการเป็น partnership ระหว่างทุกฝ่าย

ถ้าภาครัฐทำเองในแนวคิด เอกชนต้องไม่สบายใจและจะเกิดเรื่อง ถึงได้คนที่ติ
อย่างไร้ก็เกิดเรื่อง โครงสร้างนี้น่าจะเกิดจากความร่วมมือจากหลายฝ่าย ไม่ควรเอา
ตำแหน่ง คณะกรรมการน่าจะเป็นคนที่ เป็นอิสระ มีปัญญา เป็นคนที่ผู้คนศรัทธา

10 เมษายน 2540 ศ.นพ.ประเวศ วะสี ศ.นพ.จรัส สุวรรณเวลา
ศ.นพ.วิจารณ์ พานิช ร่วมปรึกษาหารือกับ ผอ.สวรส. ว่าจะขับเคลื่อนโครงการ HA
ในรูปแบบใด ศ.นพ.จรัสให้ความเห็นเรื่องวิธีการทำงาน ศ.นพ.วิจารณ์
เน้นเรื่องกำหนดสิ่งที่ต้องการจะเห็นให้ชัดเจน การทดลองเพื่อพัฒนาองค์กร
การวิจัยที่ลึกขึ้นเมื่อพบคำถามใหม่ ศ.นพ.ประเวศ เสนอกลไกที่ส่งเสริมอำนาจ
ความรู้แทนอำนาจบริหาร กล่าวคือให้มีการตั้งภาคีความร่วมมือเป็นกรรมการ
อำนวยการโครงการ ขอให้ สวรส. และ สกว. ร่วมกันให้ทุนสนับสนุน และเจาะจง
ให้ ศ.นพ.จรัส ทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยการโครงการ ซึ่งในประเด็นนี้ท่านมาเฉลย
ภายหลังว่า ต้องการให้เกิดการประสานพลังระหว่างผู้อาวุโสที่รอบคอบและ
มีบารมี กับผู้อ่อนประสบการณ์แต่ฮึกเหิม นับว่าการประชุมในช่วงสั้นๆ 2 ชั่วโมงนั้น
เป็นการก่อดวงมืดแรกๆ ให้กับกระบวนการ HA อย่างเหมาะสมที่สุด

.....

มีนาคม 2560 ศ.นพ.ประเวศ วะสี ได้กรุณาเขียนบทความสำหรับการประชุม HA National Forum ชื่อ **“พลังจากภายใน เราทำได้ร่วมกัน
สิ่งสูงสุดแห่งความเป็นมนุษย์”**

จากประสบการณ์กับการเผชิญปัจจุบันที่ยากและซับซ้อน เราอาจขยาย
เรื่องพละ 5 เป็นพลังจากภายใน 10 ประการคือ พลังจิตสำนึก พลังจินตนาการ
พลังสุนทรียทัศน์ พลังเมตตา พลังสังฆะ พลังศรัทธา พลังวิริยะ พลังสติ พลังสมาธิ
พลังปัญญา

กระบวนการรับรองคุณภาพโรงพยาบาลเป็นเรื่องใหญ่ เมื่อทำไปๆ จึงมี
ความลึกซึ้งและเชื่อมโยงมากขึ้นๆ จึงเป็นเรื่องหนีไม่พ้นที่จะมาค้นพบว่าพลังจาก
ภายในเป็นเรื่องเกี่ยวกับคุณภาพและศักยภาพของความเป็นมนุษย์ เรื่องนี้จะนำ
เราไปสู่ความฝันใหญ่ร่วมกันว่า **มนุษย์ทุกคนสามารถพัฒนาไปสู่ศักยภาพสูงสุด**

ของความเป็นมนุษย์ และต้องร่วมกันทำให้เป็นจริง เราทำได้ร่วมกัน

ปลายปี 2560 เมื่อผมเกษียณจากตำแหน่งผู้อำนวยการสถาบันรับรองคุณภาพสถานพยาบาล ศ.นพ.ประเวศ วะสี ได้กรุณาเขียนบทความให้เป็นการสรุปมุมมองของอาจารย์ต่อกระบวนการ HA ในช่วง 20 ปี และคาดหวังต่อไปถึงการเปลี่ยนอารยธรรม ไว้ดังนี้

กระบวนการรับรองคุณภาพสถานพยาบาลมีผลใหญ่และมีมิติเชิงลึกอารยธรรมปัจจุบันซึ่งเรียกว่าอารยธรรมตะวันตก แม้มีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีอย่างสุดๆ แต่เป็นอารยธรรมวัตถุนิยมบริโภคนิยมที่มีความพร่องทางด้านจิตใจ เพราะเป็นการขับเคลื่อนด้วยโลกจริต ถ้าเราโลกจริตมาใช้กับเรื่องการรักษาพยาบาล ซึ่งเป็นเรื่องของชีวิตที่มีคุณค่าสูงสุด ก็คงจะเป็นเรื่องที่น่ากลัวมาก

แต่มนุษย์ทุกคนมีเมล็ดพันธุ์แห่งความดีอยู่ในหัวใจ

ถ้ามีการรดน้ำพรุนดิน เมล็ดพันธุ์แห่งความดีก็จะงอก และเติบโตแผ่ไพศาล

กระบวนการรับรองคุณภาพสถานพยาบาล คือการรดน้ำพรุนดินให้เมล็ดพันธุ์แห่งความดีงอกและเติบโตแผ่ไพศาล คือ**การบริหารด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์** มนุษย์มีศักยภาพที่จะมีหัวใจและสติปัญญาสูงอย่างไม่มีที่สิ้นสุด ศักยภาพนี้สัตว์ไม่มี มีแต่มนุษย์เท่านั้น จึงเรียกว่าศักยภาพสูงสุดของความเป็นมนุษย์

เราลองมาขยายภาพการบริหารด้วยหัวใจของความเป็นมนุษย์กันดูเถิด จะเห็นภาพใหญ่ๆ เป็น 3 ส่วน จะเห็นได้ว่าที่เรียกว่าคุณภาพของสถานพยาบาล เชื่อมโยงสามคุณเข้าด้วยกัน คือ คุณธรรม คุณภาพ คุณค่า เป็นตรีคุณ การบริหารด้วยหัวใจของความเป็นมนุษย์จึงประกอบด้วยตรีคุณ

1. สัมพันธภาพระหว่างผู้ให้บริการกับผู้ป่วยและญาติ การมีไมตรีจิต ความเห็นใจ ความปรารถนาให้พ้นทุกข์ การรับฟังและการอธิบายด้วยความเคารพ ความเป็นคนของผู้ป่วย = **คุณธรรม**

2. การบริหารหรือการดูแลรักษาโดยรอบ ความรู้ ทักษะ
ความไม่ประมาท = **คุณภาพ**

3. ผลที่ได้รับ ผู้ป่วยปลอดภัย ทุกข์หาย ภูมิคุ้มกันโรค ไม่เสียเงิน
และเวลา รักและเชื่อถือผู้ให้บริการและสถานพยาบาล = **คุณค่า**

เรื่องสุขภาพเกี่ยวข้องกับชีวิตของทุกคน ตั้งแต่ครรภ์มารดาจนถึง
เชิงตะกอน ถ้ากระบวนการรับรองคุณภาพสถานพยาบาลขยายตัวและ
เพิ่มคุณภาพขึ้นเรื่อยๆ อย่างที่เป็นกันอยู่ ก็จะเข้าไปเกี่ยวข้องกับชีวิตของคน
ทั้งมวล ถ้าชีวิตของคนทั้งมวลผลึกมาสู่ด้านสูงสุดของความเป็นมนุษย์
นั่นเท่ากับเป็นการเปลี่ยนอารยธรรมทีเดียว

อารยธรรมปัจจุบันกำลังวิกฤต เพราะโลกจืดเป็นตัวตั้ง

จำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลงพื้นฐานทางอารยธรรม (civilization
transformation) ก็จะไม่มียะไรดีไปกว่าการบริหารด้วยหัวใจของความเป็นมนุษย์
เพราะสามารถเข้าไปแตะส่วนลึกของหัวใจยามเจ็บไข้ได้ป่วยของคนทั้งมวล

กระบวนการรับรองคุณภาพสถานพยาบาลจึงมีผลใหญ่และมีมิติลึก
เพราะเป็นการรดน้ำพรวนดินเมล็ดพันธุ์แห่งความดีที่มีในหัวใจของคนทุกคน
กระบวนการนี้พูดถึงตรีคุณ คือ คุณค่า คุณภาพ คุณธรรม ซึ่งเป็นสิ่งสูงสุด
ของความเป็นมนุษย์

ขออวยพรให้ผู้ร่วมบนเส้นทางอันประเสริฐแห่งตรีคุณทั้งหมด ทั้งในอดีต
ปัจจุบัน และอนาคต มีความสุข สุขภาพดี อายุยืน และสามารถขับเคลื่อนตรีคุณ
ให้ขยายตัวจนก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพื้นฐานทางอารยธรรม

นพ.อนุวัฒน์ ศุภชุติกุล

ผู้ทรงคุณวุฒิสถาบันรับรองคุณภาพสถานพยาบาล

**ปัญญาชน
ผู้วางรากฐาน
การพัฒนา
ระบบสุขภาพไทย**

อาจารย์ประเวศ วะสี เป็นปัญญาชนคนสำคัญ ผู้ชี้ นำให้เกิดการปฏิรูประบบสุขภาพและการพัฒนาสังคมของประเทศไทย ในส่วนของการพัฒนาคุณภาพโรงพยาบาล อาจารย์ประเวศก็ได้สนับสนุนให้มีการผนวกรงานส่งเสริมสุขภาพและการทำงานกับชุมชนเข้าเป็นส่วนหนึ่งของมาตรฐานโรงพยาบาลและบริการสุขภาพ และได้ส่งเสริมให้มีการผสมผสานแนวคิดการดูแลด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์เข้ากับมาตรฐานการดูแลรักษาทางการแพทย์แบบตะวันตก

ถึงแม้ว่าในวันนี้อาจารย์จะไม่ได้อยู่กับพวกเราแล้ว แต่ความคาดหวังและแนวคิดของอาจารย์ที่อยากเห็นสังคมไทยเป็นสังคมที่น่าอยู่จะดำรงอยู่ในความทรงจำของเราไปอีกยาวนาน และจะเป็นเข็มทิศที่ชี้ นำการพัฒนาสุขภาพของคนไทยภายใต้การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคม

นายแพทย์กิตตินันท์ อนรรฆมณี

ผู้ทรงคุณวุฒิสถาบันรับรองคุณภาพสถานพยาบาล

**ผู้วางแนวคิด
ความเป็นมนุษย์
ในระบบสุขภาพ
ของประเทศไทย**

ท่านอาจารย์ ประเวศ วะสี ที่พวกเราทั้งหลายได้รู้จัก หรือได้ทำงานร่วมกับท่าน ได้ใกล้ชิดกับท่าน จะมีความรู้สึกและและได้รับพลังบวกจากท่านอย่างที่ไม่สามารถอธิบายได้ ด้วยท่าทีที่เมตตา อ่อนโยน และรับฟังลูกศิษย์ด้วยความเข้าใจ ท่านเป็นทั้ง “นักคิด” และ “นักปฏิรูป” แบบง่ายๆ แต่ทรงพลังสามารถนำไปปฏิบัติได้ ภายใต้งานประจำของเราที่ทำงานเองทุกวัน

เมื่อได้ทำงานที่สถาบันรับรองคุณภาพสถานพยาบาล (องค์การมหาชน) ซึ่งในระยะแรก มีชื่อว่า สถาบันรับรองคุณภาพโรงพยาบาล (พรพ.) ซึ่งองค์กรนี้มีหน้าที่สร้างวัฒนธรรมคุณภาพ เพื่อยกระดับการดูแลประชาชนให้มีความปลอดภัยและมีคุณภาพที่ดี คำว่า “คุณภาพที่ดี” มีมากมายหลายมิติ ตามการรับรู้และมุมมองของผู้คนที่มีความหลากหลาย ท่านอาจารย์ประเวศ ได้เน้นการสร้างกัลยาณมิตร ความเคารพซึ่งกันและกัน การสร้างความร่วมมือระหว่างองค์กร กับโรงพยาบาล จนพวกเราได้ใช้แนวความคิดนี้ของท่านอาจารย์บอกกับตัวเองและทีมงานว่า “เราคือเพื่อนโรงพยาบาล” แท้ที่จริงแล้ว แนวคิดของท่านอาจารย์ที่ได้แนะนำและวางบทบาทให้เราปฏิบัติ คือการปฏิรูปการจากอำนาจนิยม มีลำดับชั้นสู่ความเท่าเทียมกัน มีความเสมอภาค ผ่านการปฏิบัติอย่างเรียบง่าย และถือเป็นแนวปฏิบัติที่ตราบนานทุกวันนี้

เมื่อขยายการทำงานอย่างเป็นระบบตามมาตรฐานลงสู่สถานพยาบาลต่างๆ ได้สักระยะหนึ่ง ในระหว่างการทำงาน ท่านจะมีแนวคิดต่างๆ ที่สำคัญและเกี่ยวข้องกับการทำงานของสถาบันฯ มาให้ พวกเราทบทวน นำมาคิด และนำมาทดลองสู่การปฏิบัติเสมอ

Humanized Health care

จุดเริ่มต้นของแนวคิด และการเปลี่ยนผ่านแนวคิดลงสู่การปฏิบัติ อย่างเป็นรูปธรรม ท่านอาจารย์ ได้ให้แนวคิดว่า “ความรู้ทางวิทยาศาสตร์สมัยใหม่เป็นเรื่องที่ดี แต่ไม่เพียงพอในการแก้ไขปัญหาสุขภาพของคนได้” เพราะว่าการแพทย์สมัยใหม่มีความคล้ายคลึงกับ ระบบอุตสาหกรรม หรือระบบอำนาจนิยมที่มองผู้ป่วย เป็นเพียง “เคส” หรือ “อวัยวะที่ชำรุด” มากกว่ามองความเป็นมนุษย์

หากเราเดินต่อตามเส้นทางนี้ จะเกิดผลเสียหลายตามมา เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างแพทย์ บุคลากรทางการแพทย์เสื่อมถอยลง เกิดความขัดแย้ง การฟ้องร้อง คนทำงานเกิดภาวะหมดแรง หมดไฟ ฯลฯ

จากการจุดประกายในเรื่องระบบบริการสุขภาพที่มีหัวใจของความ เป็นมนุษย์ (Humanized Healthcare) โดย ศ.นพ.ประเวศ วะสี ในการประชุม HA National Forum เมื่อ พ.ศ. 2549 และกลายมาเป็น theme ของการประชุม HA National Forum ในปีต่อมา “คืนหัวใจให้ระบบสุขภาพ” ก่อให้เกิด ความตื่นตัวในระบบบริการสุขภาพที่จะหันมาเรียนรู้ศักยภาพของทีมงาน รับรู้เรื่องราวดีๆ นำไปขยายผลทดลองทำในบริบทต่างๆ

แนวคิดของท่านอาจารย์ เป็นการปฏิรูป โครงสร้างการบริการทาง การแพทย์ ผ่านการสร้างวัฒนธรรมคุณภาพของโรงพยาบาลทุกแห่ง ภายใต้ โครงการต่างๆ ของสถาบันรับรองคุณภาพสถานพยาบาล (องค์การมหาชน) ซึ่งต้องมาทบทวนกระบวนการทำงาน บริบทของโรงพยาบาล แล้วนำมาวิเคราะห์ แนวทางเพื่อให้โรงพยาบาลสามารถนำลงสู่การปฏิบัติได้ ด้วยความเข้าใจ ด้วยความศรัทธา และ ด้วยความครอบคลุม

ท่านอาจารย์ ประเวศ วะสี ได้กล่าวว่า “จิตวิญญาณ คือ ความดี ความมีคุณค่า การมีจิตใจสูง” เราจึงได้นำ ถ้อยคำนี้มาจัดทำเป็นโครงการนำร่อง ต่างๆ ลงสู่โรงพยาบาล นับตั้งแต่ปี พ.ศ 2549 เป็นต้นมา เช่น “โครงการพัฒนา คุณภาพโรงพยาบาลด้วยรัก” หรือ “โครงการ Humanized Healthcare”

สิ่งที่โรงพยาบาล ได้รับ มาจากโครงการในครั้งนั้นคือ “เรื่องเล่าของ คนทำงาน ในโรงพยาบาลต่างๆ ทั่วประเทศที่พวกเราไม่เคยรับรู้มาก่อนเลย” เป็นเรื่องเล่าที่ก่อให้เกิดพลังและแรงบันดาลใจที่จะพัฒนาบุคลากรสุขภาพ ให้เข้าถึงซึ่งความจริง ความดี ความงาม อันเป็นศักยภาพสูงสุดที่มนุษย์จะ เข้าถึงได้ตามแนวคิดของท่านอาจารย์ การดำเนินงานของสโรงพยาบาลในช่วงนี้ จึงนับว่า เป็นการสร้าง “พลังปัญญา” ของความเป็นมนุษย์ ด้วยการสร้างความรู้ และถอดบทเรียน การ เข้าถึง ความดี ความมีคุณค่า และการมีจิตใจสูง ของบุคลากร ในระบบสุขภาพ ที่แม้ว่าจะเจเชื่องานที่หนักและทำทนาย และในชีวิตด้านใน ทุกคนมีเมล็ดพันธุ์ความดีงามที่รอวันที่จะได้รับการหล่อเลี้ยงให้งอกงาม

จาก Sustainable Healthcare & Health Promotion by Appreciation & Accreditation (SHA) สู่ Spiritual Healthcare in Action (SHA)

โรงพยาบาลได้นำความรู้ และการถอดบทเรียนจากโครงการ Humanized Healthcare ซึ่งเป็นฐานราก หรือ พลังทางปัญญาที่สำคัญมาพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ภายใต้ชื่อ โครงการ SHA โดยการใช้เครื่องมือทางสังคมศาสตร์ และจิตวิทยา เช่น การฟัง deep listening การเคารพ (respect), ความเข้าอกเข้าใจ (Empathy), ความเมตตา (compassion) ตลอดจน self- reflection self- Awareness และปัจจัยในองค์กร ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่เกี่ยวข้อง เป็นลักษณะผสมผสาน ระหว่างความรู้ในเชิงวิทยาศาสตร์ที่สามารถจับต้องได้ เป็นคุณค่าที่จับต้องได้จริง (Tangibles values) ผสมผสานกับ ความเป็นมนุษย์ ความเมตตา ความรักและจิตวิญญาณในการทำงาน ซึ่งเป็นความรู้และคุณค่าในลักษณะ จับต้องไม่ได้ (Intangible values)

ซึ่งมีคุณค่ามากมายมหาศาล เมื่อทำสำเร็จแล้ว สิ่งนี้นับว่าเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของระบบสุขภาพของประเทศไทย ที่ควรคู่ที่จะดำรงรักษาไว้ และที่สำคัญจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

มรดกทางวัฒนธรรมของความเป็นมนุษย์ในประเทศไทย ท่านอาจารย์ ประเวศ วะสี คือครูผู้วางแนวทาง และ “เข็มทิศ” ชี้ทางให้ สถาบันรับรองคุณภาพสถานพยาบาล (องค์การมหาชน) เปรียบประจูดั่งลูกศิษย์ ที่ นำแนวคิดนี้มา วิเคราะห์ วิจัย เก็บข้อมูล สร้างรากฐานและสร้างระบบนี้ให้เกิดขึ้นจริง ในโรงพยาบาลทั่วประเทศไทย ผ่านโครงการ SHA

พวกเราขอกราบลา และคารวะท่านอาจารย์อย่างสุดหัวใจ แนวทาง และเข็มทิศที่อาจารย์ มอบไว้ทุกอย่าง เหล่าบรรดาลูกศิษย์ จาก สถาบันรับรองคุณภาพสถานพยาบาล (องค์การมหาชน) จะยืนหยัด นำไปปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง ตลอดไป

ดร. ดวงสมร บุญผดุง

ผู้ทรงคุณวุฒิสถาบันรับรองคุณภาพสถานพยาบาล

**สุขภาพ
คือ
ทั้งหมด**

ศาสตราจารย์เกียรติคุณ นายแพทย์ ประเวศ วะสี คือบุคคลสำคัญ ในการกำหนดหลักคิด HA เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาจิตวิญญาณและ การเรียนรู้ และสร้างกระบวนการพัฒนาคุณภาพในสถานพยาบาล ซึ่งเป็น กระบวนการคุณภาพที่เป็นเอกลักษณ์ไทย

หลักคิด HA

HA ให้ความสำคัญในการพัฒนาคน ให้บุคลากรทางการแพทย์และ สาธารณสุข มีหัวใจเพื่อเพื่อนมนุษย์ และมีพลังเปลี่ยนแปลงทางปัญญา

1. การสร้างปัญญาปฏิบัติ

HA ส่งเสริมให้บุคลากรสร้างการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติงาน เพื่อให้เกิดปัญหาในการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน โดยการประยุกต์ใช้มาตรฐาน ให้เหมาะสมกับบริบท

กระบวนการ HA ไม่ใช่การใช้มาตรฐานเป็นอำนาจในการสั่งการและ การตรวจสอบ แต่เป็นกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้วยวิธีการกัลยาณมิตร

2. การสร้างวัฒนธรรมคุณภาพ

การสร้างจิตวิญญาณและหัวใจเพื่อเพื่อนมนุษย์ ร่วมกับการใช้ความรู้ ทางวิทยาศาสตร์และสังคม ของบุคลากรทางการแพทย์และสาธารณสุข ให้เกิด วัฒนธรรมความมุ่งมั่นสร้างสิ่งที่ดีที่สุดแก่ประชาชน

หัวใจเพื่อเพื่อนมนุษย์ ช่วยให้เพื่อนมนุษย์สำนึกในศักดิ์ศรีและศักยภาพ ในความเป็นมนุษย์ของตน

3. การสร้างพลังบูรณาการ

การบูรณาการการปฏิบัติงานเป็นทีมสหวิชาชีพ การประสาน การให้บริการทุกภาคส่วนอย่างไร้รอยต่อ มุ่งเป้าหมายการดูแลรักษาเป็นองค์รวม

การบูรณาการการให้บริการด้วยหัวใจเพื่อเพื่อนมนุษย์ เป็นการปรับจาก การยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง เป็นการคิดเรื่องความดีและปัญญาเพื่อเพื่อนมนุษย์

4. การสร้างองค์กรแห่งความสุข

องค์กรที่ปฏิบัติงานด้วยปัญญา วัฒนธรรมแห่งความเอื้ออาทร สังคมที่เคารพศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ สร้างผลงานที่ดี บุคลากรรู้สึกถึงคุณค่าของตัวเอง คือองค์กรแห่งความสุข

สุขภาพคือทั้งหมด (Health is the whole)

HA มุ่งพัฒนาคุณภาพสถานพยาบาล โดยเป้าหมายสูงสุดเพื่อให้ประชาชนมีสุขภาพดี เพราะสุขภาพเป็นดัชนีชีวิต บ่งชี้ความสำเร็จทุกมิติ

การพัฒนาคูณภาพของระบบสุขภาพ จะส่งผลต่อการพัฒนาทั้งหมด ได้แก่ สุขภาพ จิตใจ เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม การศึกษา ประชาธิปไตย วิถีและคุณภาพชีวิต

เครื่องมือยกระดับคุณภาพประเทศไทย

อาจารย์ประเวศ วะสี ให้กำลังใจชาว HA

“สุขภาพคือทั้งหมด คุณภาพของประเทศไทย คือ สุขภาพ
ชาว HA จึงสามารถยกระดับคุณภาพประเทศไทย
ซึ่งจะย้อนกลับมาพัฒนาคูณภาพของระบบสุขภาพ”
“น่าปลื้มใจแทนชาว HA ที่มีโอกาสทำเรื่องทั้งดงามถึงเพียงนี้”
“สิ่งสูงสุด คือ ความจริง ความดี ความงาม”

นายแพทย์ สุรชัย ปัญญาพฤทธิพงษ์
ผู้เยี่ยมชมสำรวจสถาบัน

**รวมบทความ
และองค์ความรู้
จากงานเขียน
ศาสตราจารย์เกียรติคุณ
นายแพทย์ประเวศ วะสี**

**ปาฐกถาพิเศษใน HA National Forum ครั้งที่ 23
(15 มีนาคม 2566)**

**ผนึกกำลังเพื่อความปลอดภัยและสุขภาวะ
(Synergy for Safety and Well-being)**

พันธกิจอันศักดิ์สิทธิ์ของชาว HA และคนไทยทั้งปวง

โดย

ศาสตราจารย์เกียรติคุณนายแพทย์ประเวศ วะสี

มูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ

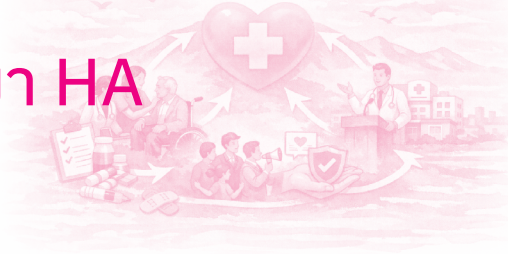
ชีวิตมนุษย์ประดุงฟ้า

ความปลอดภัยและสุขภาวะของเพื่อนมนุษย์
คือสิ่งสูงสุด

ชาว HA มุ่งสู่สิ่งสูงสุด

1.

คนไทยเผ่า HA

กระบวนการรับรองคุณภาพสถานพยาบาล หรือ HA ที่ดำเนินการมากกว่า 20 ปี ได้สร้างสิ่งที่ใหญ่กว่าที่เห็น

สิ่งที่เห็นคือคุณภาพของสถานพยาบาล

สิ่งใหญ่ที่พลอยเกิดในกระบวนการ HA คือ

1. กลุ่มคนไทยเผ่า HA เป็นกลุ่มคนไทยหัวใจเพื่อเพื่อนมนุษย์ โดยที่ชีวิตมนุษย์มีความสำคัญสูงสุดประดุจฟ้า กลุ่มคนที่จะทำเพื่อสิ่งสูงสุดต้องมีใจเด็ดเดี่ยว และเสียสละ ไม่เห็นแก่ความเหน็ดเหนื่อย ไม่เห็นแก่เงิน ไม่เห็นแก่อำนาจ หรือยศถาบรรดาศักดิ์ใด ๆ แต่มีหัวใจเพื่อเพื่อนมนุษย์อย่างสุดๆ ชีวิตมนุษย์ประดุจฟ้า สิ่งตอบแทนที่เขาได้รับ คือ ความสุข ความภูมิใจ ที่ได้ทำความดี

2. กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติ หรือ PILA (Participatory Interactive Learning through Action) ผู้ริเริ่มกระบวนการ HA มีสายตายาวไกล เลือกใช้เครื่องมือที่ถูกต้อง คือ **รบ.** หรือ เรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติ ซึ่งเป็นกระบวนการทางปัญญา ไม่ได้ใช้มาตรฐานตายตัวแบบไม้บรรทัดบังคับใช้ ซึ่งเป็นกระบวนการทางอำนาจ ซึ่งก็เช่นเดียวกันการใช้อำนาจทั้งหลาย ที่ก่อให้เกิดความบีบคั้น และการโกหกหลอกลวง (ให้ได้มาตรฐาน) แต่กระบวนการทางปัญญา ก่อให้เกิดความสุข ความเบิกบาน และความมั่งคั่งอย่างไม่มีที่สิ้นสุด

การร่วมสร้างคุณภาพทำให้ทุกคนมีความสำคัญ ตั้งแต่คนผู้พ้นคนเข็นเปล ยาม ไปจนถึงแพทย์ ทำให้เกิดความเสมอภาค ภารดรภาพ และ **สามัคคีธรรม** ซึ่งเป็นสโลแกนของนักปฏิวัติประชาธิปไตย แต่ทำไม่สำเร็จ HA ทำให้เกิดได้ด้วยกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติ หรือ PILA

กระบวนการนี้ยิ่งทำยิ่งรักกันมากขึ้น ยิ่งไว้เนื้อเชื่อใจกันมากขึ้น ยิ่งฉลาดขึ้น และฉลาดร่วมกัน **เกิดปัญญาาร่วม** (Collective wisdom) ทั้งหมด เป็น**พลังมหาศาล**นำไปสู่ความสำเร็จ และความสุขประดุจบรรลุนิพพาน นั้นเป็นเหตุให้ชาว HA กระตือรือร้นอยากมาร่วม HA forum ประจำปี ถ้าไม่ติดด้วย ข้อจำกัดขนาดห้อง องค์กรประชุมอาจมากกว่า 10,000 คน

การเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติจึงเป็น **Transformative Force (TF)** ที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐาน หรือการ**พลิกโฉม**ในทุกมิติ ตั้งแต่ โลกทัศน์ วิธีคิด จิตใจ ความสัมพันธ์ การเรียนรู้ การจัดการองค์กร

ชาว HA จึงมีเครื่องมือใหญ่ 2 อย่าง คือ หัวใจเพื่อเพื่อนมนุษย์ และ TF หรือ Transformative Force

คนไทยเผ่า HA จึงเปรียบประดุจกองทัพธรรม

เพื่อสร้างความเป็นธรรมทางสังคม ธรรม คือ ความถูกต้อง จึงไม่มีอะไร ใหญ่กว่า**ธรรม**

ความปลอดภัยและสุขภาวะของเพื่อนมนุษย์ทั้งแผ่นดิน คือ ธรรม ชาว HA จะผนึกกำลังและส่งเสริมการผนึกกำลัง เพื่อความปลอดภัย และสุขภาวะของคนทั้งแผ่นดิน

2. เดินตามกฎธรรมชาติ

ธรรมชาติเป็นสิ่งที่ยิ่งใหญ่ที่สุด มีเหตุมีผลที่สุด และฉลาดที่สุด
เราจึงควรเรียนรู้และเดินตามกฎธรรมชาติ

ตามธรรมชาติ ถ้าสัตว์อยู่เป็นฝูงจะมีความปลอดภัยมากกว่าอยู่เดี่ยวๆ
ปลาจึงอยู่เป็นฝูง ช้างอยู่เป็นโขลง หมาในรวมตัวกันเป็นฝูง คนรวมตัวกัน
อยู่เป็นชุมชน ทำให้อยู่ร่วมกันอย่างสมดุล ปลอดภัย มีสุขภาพและยั่งยืน มาได้ถึง
10,000 ปี

เพิ่งมาล่มสลายลงด้วยการพัฒนาแบบสมัยใหม่ ซึ่งมีอายุไม่กี่ร้อยปี
ก็วิกฤตสุดๆ แล้ว เพราะการเสียสมดุล เพราะการพัฒนาสมัยใหม่นำมาสู่สังคม
แบบตัวใครตัวมัน

เคยมีการประชุม **World Social Summit** ที่กรุงโคเปนเฮเกน ที่คุณชวน
หลีกภัย นายกรัฐมนตรีในขณะนั้นก็ไปร่วมประชุม ที่ประชุมเห็นว่า **วิกฤตการณ์
ทางสังคม (Social crisis)** ในปัจจุบันเกิดจาก **Social disintegration** หรือ
ความแตกสลายทางสังคม การผนึกกำลังทางสังคม (**Social synergy**) จึงมี
ความสำคัญที่สุดต่อความอยู่รอดปลอดภัยของมนุษยชาติ

“A World Waiting To Be Born” 3.

อภิธานียธรรม - Synergy Dhamma

Scott Peck จิตแพทย์อเมริกัน รักษาคนอเมริกันที่มีความทุกข์จำนวนมาก จนรักษาไม่ไหว เขาต้องส่งเสริมการรวมตัวร่วมคิดร่วมทำ หรือความเป็นชุมชน เมื่อคนเหล่านี้รวมตัวกันสำเร็จ ทุกคนเกิดความสุขประจวบบรรลุนิพพาน นี่คือ Synergy เป็นปัจจัยให้เกิดสุขภาวะ หมอเพ็คเชื่อว่า อนาคตโลกจะต้องเป็น โลกแห่งการผนึกกัน หรือ Synergy

เมื่อพระพุทธองค์ประทับบนเขาคิชฌกูฏเป็นครั้งสุดท้าย หมวดธรรมะ ที่ทรงสอนมากที่สุด คือ “อภิธานียธรรม” ซึ่งแปลกันว่า “ธรรมะเพื่อความเจริญ ถ้ายคนเดียว” มี 7 ข้อ เพียง 2 ข้อแรก ก็เห็นแล้วว่า เป็นธรรมะแห่งการรวมตัว ร่วมคิดร่วมทำ 2 ข้อนั้น คือ

1. หมั่นประชุมกันเป็นเนืองนิตย์
2. พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม พร้อมเพรียงกัน กระทำกิจที่พึงทำ

“พร้อมเพรียงกันทำกิจที่พึงกระทำ” = การรวมตัวร่วมคิดร่วมทำ = การผนึกกำลัง Synergy

การผนึกกำลังทำให้เกิดความปลอดภัยและสุขภาวะ มีตัวอย่างมากมาย เช่น

- ถ้าเราเดินทางคนเดียว จะมีความวิตกกังวลว่า จะพลาดเที่ยวรถ เที่ยวเรือ กลัวของหาย จะเข้าห้องน้ำไม่มีใครช่วยดูของให้ ต้องลากของเข้าห้องน้ำ ไปด้วย แต่ถ้าเดินทางเป็นกลุ่ม 6 - 7 คน จะสบายอกสบายใจ คลายเครียด ช่วยกันดูแลซึ่งกันและกัน การเป็นกลุ่มทำให้ปลอดภัย

- ที่ชายทะเลจังหวัดตรัง ชาวประมงชายฝั่งที่ยากจนเมื่อป่าชายเลนถูกทำลายเพราะมีการให้สัมปทานคนตัดต้นไม้ไปเผาถ่านขาย ช้ำเรือประมงขนาดใหญ่ใช้อวนลากคราดเอาหญ้าทะเลไปด้วย กุ้ง หอย ปู ปลา ไม่มีที่อาศัย ชาวประมงก็ยิ่งยากจนลงไป จะไปร้องเรียนทางการก็ไม่ฟัง ต่อมาชาวบ้านเกิดรวมตัวกัน ด้วยการสนับสนุนของสมาคมหยาดฝน ที่มีคุณพิสิษฐ์ ชาญเสนาะ เป็นผู้นำ สามารถรักษาทรัพยากรชายฝั่งไว้ได้ กุ้ง หอย ปู ปลา มีที่อาศัย ชาวบ้านก็มีชีวิตที่ดีขึ้น การผนีกกำลังของชาวประมงทำให้ชีวิตปลอดภัยและมีสุขภาวะ

- ที่ต๋อยสามหมื่นจังหวัดเชียงใหม่ คนลักลอบตัดต้นไม้ ซึ่งมีเครื่องมือมีปืน เจ้าหน้าที่ป่าไม้ต่อสู้ป้องกันไม่ได้ ต้องถูกฆ่าหรือฆ่าตัวตาย แต่ที่นั่นเมื่อผู้ลักลอบตัดต้นไม้ขึ้นไปเจอลักลอบตัดต้นไม้ ไปเจอชาวบ้านรวมตัวกันอยู่ 1,000 คน ก็ไม่สามารถกระทำได้ การผนีกกำลังหยุดยั้งความชั่วร้ายได้

- เมื่อก่อนโจรขโมยควายชุกชุมมากโดยโจร 2-3 คน มีปืนกระบอกหนึ่งก็สามารถทำให้ชาวบ้านเดือดร้อนได้มาก แต่เมื่อคนทั้งหมดบ้านรวมตัวกัน จัดระบบความปลอดภัยของหมู่บ้าน โจรขโมยควายก็ทำร้ายชาวบ้านไม่ได้ การผนีกกำลังกันทางสังคมทำให้เกิดความปลอดภัยและอยู่เป็นสุข

- ประดู่ฝูงวัว 100 ตัว มีเสื่อตัวหนึ่งคอยรั้งควาญจับวัวกิน เสื่อตัวเดียวเป็นปัญหาแก่วัวทั้งฝูง ถ้าวัวรู้จักรวมตัวกันชีวิตเสื่อไปตัวละที่สองที่ เสื่อก็จจะทำร้ายวัวไม่ได้ แต่วัวรวมตัวไม่เป็นเสื่อจึงเป็นปัญหาของวัวเรื่อยไป

คนไม่ใช่วัว สามารถรวมตัวกันได้ การผนีกกำลังเพื่อความปลอดภัยและสุขภาวะ จึงเป็นระเบียบวาระของมนุษยชาติ เพราะในโลกนี้มีเสือหลายตัว เสือปั่นทางการเงินก็มี เสือปั่นพลังงานก็มี เสือปั่นให้เกิดสงครามก็มี การอยู่อย่างโดดเดี่ยวตัวใครตัวมัน ไม่สามารถพ้นภัยจากสภาวะของโลกในขณะนี้

การผนีกกำลังของมนุษย์ทุกหนทุกแห่ง จึงจำเป็นต่อการอยู่รอดปลอดภัยของชีวิต

Nuclear Fusion Social Fusion

ก่อกำเนิดพลังงานมหาศาล

ดวงอาทิตย์แผ่พลังงานมหาศาลไปทั่วสุริยจักรวาล จากการควบรวมนิวเคลียสของไฮโดรเจน นิวเคลียสของไฮโดรเจน 2 ตัว ควบรวมเป็นฮีเลียม แล้วปล่อยพลังงานนิวเคลียร์ออกมา การควบรวมทางสังคมก็เช่นเดียวกัน จะปล่อยพลังมหาศาลออกมา ดังที่มีคำพูดว่า 1 + 1 ไม่ใช่เท่ากับ 2 แต่มากกว่านั้นหลายเท่า

การฉีกกำลังคน ทำให้สิ่งที่เป็นไปได้เป็นไปได้ เช่น สามารถเคลื่อน
เสาหินใหญ่ๆ

ความปลอดภัยและสุขภาพของมนุษยชาติเป็นเรื่องใหญ่
พลังเดี่ยวๆ ทำไม่ได้ แต่พลังร่วมทำได้

ปัจจุบันมีปัญหายากๆ เพราะภัยคุกคามต่อมนุษย์ ทั้งที่มองเห็นและ
มองไม่เห็น มากเกินกำลังเดี่ยวๆ แต่ต้องการพลังร่วมและปัญญาร่วม
(Collective wisdom) คือ การฉีกกำลังหรือ Synergy

เนื่องจากภัยคุกคามมีอยู่ในทุกสถาน

การฉีกกำลังจึงจำเป็นในทุกสถาน ตั้งแต่ในบ้าน ในวัด ในโรงเรียน
ในชุมชน ในองค์กร ในสถานพยาบาล ฯลฯ

ในโรงเรียน แทนที่จะเรียนแบบตัวใครตัวมัน นักเรียนควรรวมตัวกัน
เป็นกลุ่มๆ กลุ่มละประมาณ 10 คน ชีวิตจะปลอดภัยและเป็นสุข ชีวิตนักเรียน
ทุกวันนี้เครียด และไม่ปลอดภัย ถูกเพื่อนคุกคาม (Bully) อย่างที่พ่อแม่
และครูก็ช่วยไม่ได้ คนที่มีปัญหาซึมเศร้าก็ไม่มีใครรู้จนต้องฆ่าตัวตาย ยังเสียชีวิต
เพราะอุบัติเหตุจากรถก็มาก ถ้านักเรียนฉีกกำลังเป็นกลุ่มละ 10 สนับสนุน
ดูแลซึ่งกันและกัน รวมตัวร่วมคิดร่วมทำกันก็จะปลอดภัยและมีความสุข
ประจวบบรรลุนิพพาน ดังคำของ Scott Peck

การฉีกกำลังทุกแห่งหน หรือ อปรีหานิยธรรม จึงเป็นไปได้เพื่อความเจริญ
ถ่ายเดียว

โควิด - 19 ขยายคำจำกัดความ ของ “สถานพยาบาล”

5.

การระบาดใหญ่ของโควิด - 19 แสดงให้ทุกคนเห็นว่า ทุกแห่งกลายเป็นสถานพยาบาล ไม่ว่าจะเป็นบ้าน ศาลา วัด โรงเรียน โรงแรม หรือสถานที่ใดๆ ไม่จำกัดอยู่เฉพาะในโรงพยาบาล **สถานพยาบาล อยู่ที่ไหน HA อยู่ที่นั่น** HA จึงขยายเต็มแผ่นดิน กลายเป็นเรื่องคุณภาพประเทศไทย หรือคุณภาพของทั้งหมด (Holistic)

พันธกิจ (Mission) ของชาว HA จึงคล้าย Missionary ที่อุทิศตัวนำสิ่งสูงสุดไปสู่ทุกแดนดิน ทำให้ HA เกิดจินตนาการใหม่ ซึ่งเป็นจินตนาการใหญ่

6. จินตนาการใหญ่ชาว HA จินตนาการนำมาก่อน ความจริงตาม

เรื่องใหญ่ๆ ที่เกิดขึ้นบนโลก ล้วนมีจินตนาการนำไปก่อน ไม่ใช่ความรู้
ความรู้มีข้อจำกัด แต่จินตนาการไม่มีข้อจำกัด

ไอน์สไตน์ กล่าวว่า “จินตนาการสำคัญกว่าความรู้”

ถ้าเมื่อ 500 ปีก่อน ใครจะพูดว่าในอนาคตมนุษย์จะได้ยินไกล (โทรศัพท์)
เห็นไกล (โทรทัศน์) ด้วยความรู้ขนาดนั้น จะบอกว่าเป็นไปไม่ได้ แต่จินตนาการ
เป็นไปได้

เจ้าชายสิทธิธัตถะมีจินตนาการว่า “มนุษย์พันทุกขี้ได้” แต่ไม่ทรงมี
ความรู้ ดังนั้นไปลองผิดลองถูกอยู่ตั้ง 6 ปี

เพราะฉะนั้นชาว HA ก็มีสิทธิที่จะจินตนาการได้ เป็นจินตนาการใหญ่
ของชาว HA คือความปลอดภัย และสุขภาพของคนทั้งแผ่นดิน เกิดขึ้นได้จาก
การฉีกกำลังของคนทุกพื้นที่

กองทัพชาว HA เป็นกองทัพธรรม

เป็นพลังของการเปลี่ยนแปลงอันยิ่งใหญ่ (Transformative Force)
เพื่อเปลี่ยนความแตกสลายทางสังคมให้เป็นการฉีกกำลังของสังคม

Social disintegration Social integration

Transformative Force

กองทัพชาว HA กองทัพธรรม

ชาว HA จะฉีกกำลังกันและกระตุ้นการฉีกกำลังกันทุกแห่งหน

สำนึกในศักดิ์ศรี และศักยภาพ ของความเป็นมนุษย์

7.

มนุษย์ทุกคนมีศักยภาพสูงมาก แต่ถูกมายาคติต่างๆ ทำให้รู้สึกด้อยศักดิ์ศรีและด้านศักยภาพ เสมือนถูกจองจำอยู่ในคุกที่มองไม่เห็น (The invisible prison) ทำให้แผ่นดินไม่มีพลังสร้างสรรค์

ชาวพุทธมีคำอยู่คำหนึ่ง คือ “**หยาบของที่คว่ำ**” (อุตตานิยะโรติ)

“**คว่ำ**” คือ มันครอบทุกอย่างทุกอย่างไว้ ไม่รู้ความจริง ไม่มีศักยภาพ

“**หยาบ**” คือ การปลดปล่อยมนุษย์เป็นอิสระ เห็นท้องฟ้าได้พร้อมกัน
ทุกคน รู้ความจริง มีศักยภาพ

ทุกคนต้องออกจากคุกที่มองไม่เห็น ด้วยการตระหนักรู้ หรือ **ตื่นรู้** (Awakening) ว่าเรามีศักดิ์ศรีและศักยภาพแห่งความเป็นมนุษย์ สามารถทำอะไรๆ ได้

สำนึกในศักดิ์ศรีและศักยภาพในความเป็นมนุษย์ของตนเอง จะทำให้เกิดความสุขอย่างล้ำลึกในตัวตนที่

นั่นคือจิตวิญญาณของชาว HA (HA Spirituality)

เรามีหัวใจเพื่อเพื่อนมนุษย์ เราจะช่วยให้เพื่อนมนุษย์สำนึกในศักดิ์ศรีและศักยภาพในความเป็นมนุษย์ของตนๆ และรวมตัวร่วมคิดร่วมทำนิกกำลังกัน
ทุกแห่งหน เพื่อสิ่งสูงสุดคือความปลอดภัยและสุขภาวะของคนทั้งแผ่นดิน

8.

มรรค 8 ระบบบริการปฐมภูมิ ความปลอดภัย และสุขภาวะทั้งแผ่นดิน

ระบบบริการสุขภาพที่ดีมีลักษณะ EQE

E = Equity = ทัวถึงเป็นธรรม

Q = Quality = มีคุณภาพ

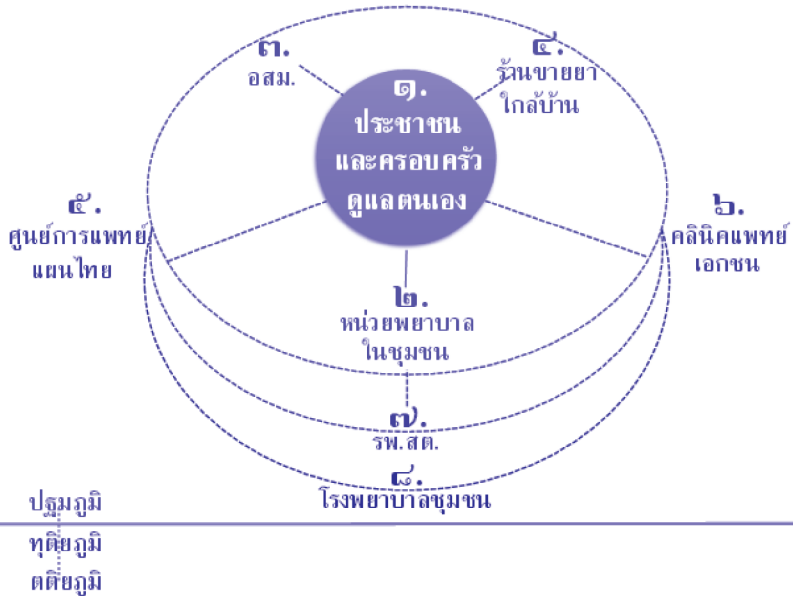
E = Efficiency = ประสิทธิภาพ หรือความคุ้มค่า

ระบบบริการทุติยภูมิ และตติยภูมิเน้นที่ความเป็นเลิศทางเทคนิค ในการดูแลผู้ป่วยเป็นรายๆ ไม่มีทางให้บริการอย่างทัวถึงเป็นธรรม คุณภาพดี โดยรอบด้าน ไม่ใช่เฉพาะเทคนิคและให้ผลคุ้มค่า

ระบบบริการปฐมภูมิ ประกอบด้วย 8 หน่วย หรือมรรค 8 คือ

1. ประชาชนและครอบครัวดูแลตนเอง โดยได้รับการสนับสนุน ด้วยข้อมูลความรู้ที่ดีที่สุด อาจสร้าง AI เป็นที่ปรึกษาของครอบครัว
2. ควรมีพยาบาลชุมชน มีบุคลากร 3 คน คือ พยาบาล 1 ผู้ช่วย 2
3. อาสาสมัครชุมชน เช่น อสม. หรืออื่น ๆ ที่ได้รับการฝึกอย่างดี
4. ร้านขายยาใกล้บ้าน สนับสนุนด้วยข้อมูลความรู้และการอบรม
5. ควรมีสุนัขการแพทย์แผนไทย 1 แห่งต่อตำบล
6. คลินิกเอกชนในชุมชน (ถ้ามี)
7. โรงพยาบาล รพ.สต. 1 แห่งต่อตำบล
8. โรงพยาบาลชุมชน 1 แห่งต่อ 1 อำเภอ

โรงพยาบาลชุมชน คือ จุดยุทธศาสตร์¹

จะเห็นได้ว่า ถ้าทั้ง 8 หน่วยบริการในระบบบริการปฐมภูมิมีคุณภาพดี และเชื่อมโยงกัน คนทั้งแผ่นดินจะปลอดภัยและมีสุขภาพะ จึงเป็นโอกาสของกระบวนการ HA ที่จะก้าวไปสู่การพัฒนาคุณภาพของมรรค 8 ของระบบบริการปฐมภูมิ นี่คือนี่คือสิ่งสูงสุดที่กองทัพธรรม HA จะฉีกกำลัง และส่งเสริมการฉีกกำลังกันทั้งแผ่นดิน

¹ โรงพยาบาลชุมชนแกนสถาบันฐานแผ่นดินไทย สร้างประเทศไทยที่มีบูรณาภาพ โดย ศาสตราจารย์เกียรติคุณ นายแพทย์ประเวศ วะสี มูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ

2. “สุขภาพคือทั้งหมด” (Health is the whole)

สุขภาพไม่ใช่เรื่องของมดหมอหยาและโรงพยาบาลเท่านั้น แต่บูรณาการอยู่ในการพัฒนามนุษย์และสังคมทั้งหมด จึงมีคำกล่าวที่ว่า “สุขภาพคือทั้งหมด” (Health is the whole)

ฉะนั้น การพัฒนาคุณภาพของระบบสุขภาพ จะส่งผลต่อการพัฒนาทั้งหมดด้วย อย่างน้อยใน 8 มิติ อย่างเชื่อมรวมกัน คือ

เศรษฐกิจ - จิตใจ - สังคม - สิ่งแวดล้อม - วัฒนธรรม - สุขภาพ - การศึกษา - ประชาธิปไตย

เพราะฉะนั้น การผนึกกำลังกันเพื่อความปลอดภัยและสุขภาวะ จึงนำไปสู่การพัฒนาประเทศทั้งหมดด้วย

Synergy for Safety and Well-being is Holistic Development

หรือ ความเป็นธรรม

นี่คือพันธกิจอันศักดิ์สิทธิ์ของชาว HA และของคนทั้งปวง

**ปาฐกถาพิเศษใน HA National Forum ครั้งที่ 24
(13 มีนาคม 2567)**

**จิตวิวัฒน์ (Mind Growth) ในการให้บริการ
ด้วยหัวใจเพื่อเพื่อนมนุษย์ สู่เรื่องใหญ่สุดๆ**

โดย

ศาสตราจารย์เกียรติคุณ นายแพทย์ประเวศ วะสี
มูลนิธิสธารณสุขแห่งชาติ

1.

กายหยุด แต่จิตเติบโตต่อไปได้

สัตว์มีจิตขนาดต่างๆ ตามระบบชีวิตของสัตว์แต่ละชนิด เช่น หากจิตขนาดเล็กมาก ใหญ่ขึ้นไปก็มีของไส้เดือน กิ้งกือ งู ตะกวด กบ แมว สุนัข ม้า ช้าง ปลาวาฬ จิตของสัตว์เหล่านี้มีขนาดต่างๆ จิตขนาดเท่าไรก็คงที่ขนาดเท่านั้นตลอดชีวิต จิตเป็นอย่างไรก็เป็นอยู่อย่างนั้น

แต่จิตมนุษย์เติบโตได้ไม่มีที่สิ้นสุด จากจิตเล็กกลายเป็นจิตใหญ่ได้ คนธรรมดากลายเป็นพระพุทธเจ้าก็ได้ องค์กรเล็กกลายเป็นพระอรหันต์ได้

เมื่อจิตเปลี่ยนชีวิตก็เปลี่ยน

ร่างกายประกอบด้วยสสารต่างๆ ที่เรียกว่า ดิน น้ำ ลม ไฟ คล้ายๆ กันแทบทุกคน ความเป็นคนอย่างไรอยู่ที่จิต

จิตสามารถเปลี่ยนแปลงได้มากอย่างไม่น่าเชื่อ จนเรียกว่า **ปาฏิหาริย์แห่งชีวิต** จิตสามารถเติบโตดังปาฏิหาริย์ ทำให้ชีวิตเปลี่ยนไปโดยสิ้นเชิง จากคนที่มีความทุกข์ กลายเป็นคนที่เปี่ยมสุขและทรงคุณค่า

ชีวิตที่เปี่ยมสุขและทรงคุณค่า เป็นชีวิตที่น่ายุ่และสร้างประโยชน์แก่โลก

เรามาลองดูกันว่าผู้ให้บริการสุขภาพอย่างมีคุณภาพ นำไปสู่การเติบโตของจิตสู่ชีวิตใหม่ที่เปี่ยมสุขและทรงคุณค่าได้อย่างไร

2.

จิตเล็กเพราะถูกกักขัง อยู่ในอัตตา

ปุถุชนตามปรกติมีจิตเล็ก เพราะถูกกักขังในคุกแห่งตัวตนหรืออัตตา
เป็นไปตามสัญชาตญาณแห่งการเอาชีวิตรอด

อัตตาเป็นที่แคบ

เมื่อแคบก็บีบคั้น การบีบคั้นคือความทุกข์ ความเป็นอิสระคือ
ความสุข มนุษย์ตามปรกติมีความทุกข์ และก่อกุศลให้กันและกัน จิตเช่นนี้สร้างโลก
อย่างที่เห็นไปในปัจจุบัน เป็นโลกที่เสียสมดุล บั่นป่วน วุ่นวาย รุนแรง วิกฤต
และไม่ยั่งยืน จนเรียกว่าเป็น **วิกฤตอารยธรรม** (civilization crisis) ไม่สามารถ
ดำเนินต่อไปได้โดยไม่วิกฤต

นักปราชญ์นักคิดได้เสนอทางพ้นวิกฤต ซึ่งมีไม่มากนัก เช่น

- Laslo, Grof, Russell ว่า ต้องปฏิวัติจิตสำนึก (consciousness revolution)
- ท่านทะไลลามะ ว่า ต้องปฏิวัติจิตวิญญาณ (spiritual revolution)
- ท่านอาจารย์พุทธทาส ว่า ต้องช่วยให้มนุษย์ถอนตัวจากวัตถุนิยม
- อัลเบิร์ต ไอน์สไตน์ ต้องการวิถีคิดใหม่โดยสิ้นเชิง ถ้ามนุษยชาติจะอยู่รอดได้ (we shall need a radically new manner of thinking, if mankind is to survive)

โดยสรุป ต้องเปลี่ยนจิต

จิตมนุษย์เปลี่ยนได้ จากจิตเล็ก เป็นจิตใหญ่

การรับรู้ ความรู้สึกนึกคิด คือ จิต เมื่อจิตเปลี่ยนชีวิตก็เปลี่ยน
ชีวิตใหม่ที่เปี่ยมสุขและทรงคุณค่าสร้างได้

3.

กระบวนการ HA กับการเปลี่ยนจิต

กระบวนการ HA ที่ทำด้วยหัวใจเพื่อเพื่อนมนุษย์สามารถเปลี่ยนจิตได้
จิตเล็กเพราะติดอยู่ในคุกแห่งอัตตา

แต่เจตจำนงของผู้ให้บริการ + ภารกิจการให้บริการที่ดี เป็นปัจจัย
ให้ประตูใจเปิด ปลดปล่อยจิตออกมาเป็นอิสระหรือปัญญา เพราะภารกิจในการ
ใช้บริการที่ดีกระตุ้นให้เกิดปัญญาโดยรอบด้าน นอกเหนือไปจากความรู้
ทางเทคนิค ยังต้องมี

- ปัญญาเชิงทัศน์
- ปัญญาเชิงระบบและการจัดการ
- ปัญญาเชิงนโยบาย
- จิตตปัญญา

เป็นการกระตุ้น**สมองส่วนหน้า**ให้กัมมันตะ

สมองมนุษย์มี 3 ส่วน

1. **สมองส่วนหลังหรือสมองสัตว์เลื้อยคลาน** ทำหน้าที่ตามสัญชาตญาณ
เอาชีวิตรอด เช่น การต่อสู้ หลบภัย หลอกหลวง
2. **สมองส่วนกลาง** คือ สมองสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม ทำหน้าที่เกี่ยวกับ
อารมณ์

3. สมองส่วนหน้า (neo - cortex) สมองก้อนใหญ่ที่พอกเข้ามาใหม่ ในมนุษย์ ทำหน้าที่เกี่ยวกับปัญญา วิจารณ์ญาณ ศิลธรรม การบรรลุลหธรรม โดยเฉพาะสมองส่วนหน้าสุดหลังหน้าผาก (prefrontal cortex)

สมองมนุษย์ถูกโปรแกรมมาจากชีวิตยุคดึกดำบรรพ์ซึ่งนานกว่า 190,000 ปี เป็นชีวิตคนป่าล่าสัตว์ต้องเผชิญภัยรอบตัว สมองส่วนหลังกัมมันตมาจนปัจจุบัน ทำให้เป็นสังคมตามสัญชาตญาณแม้จะมีความรู้ต่างๆ มากมาย แต่ก็ขาดปัญญาซึ่งเป็นหน้าที่ของสมองส่วนหน้า

งาน HA ที่เน้นการให้บริการด้วยหัวใจเพื่อเพื่อนมนุษย์ เป็นการเปลี่ยนโปรแกรมในสมองจากการคิดโดยเอาตนเป็นศูนย์กลาง เป็นการคิดเรื่องความดี และปัญญาเพื่อเพื่อนมนุษย์

ความดีและปัญญาเป็นเรื่องของสมองส่วนหน้า

จากนั้น HA ถ้าทำด้วยความตั้งใจดี จะกระตุ้นสมองหน้าให้กัมมันต เมื่อสมองส่วนหน้ากัมมันต **จิตก็จะใหญ่** หลุดออกจากคุกของอัตตาที่ทำให้จิตเล็ก

อวิชา (ความไม่รู้) เป็นเหตุให้ยึดมั่นในตัวตนก่อให้เกิดทุกข์ การลดความมีตัวตนด้วยเหตุใดก็ตามเป็นปัจจัยให้เกิดความสุข เพราะฉะนั้น การให้บริการด้วยหัวใจเพื่อเพื่อนมนุษย์ เป็นการลดความมีตัวตนของผู้ให้บริการจึงทำให้เกิดสุข

ฉะนั้น **จิตใหญ่** จึงเป็นไปร่วมกับความสุข

เรื่องนี้ผู้ร่วมในกระบวนการ HA จะประจักษ์ด้วยตนเอง (สันทิฎฐิโก) ว่าตนเองมีความสุขในเนื้อในตัวเพิ่มขึ้น เป็นชีวิตที่เปี่ยมสุขและทรงคุณค่าของชาว HA

4.

คุณภาพ หัวใจเพื่อเพื่อนมนุษย์ จิตวิวัฒน์

คุณภาพ หรือ **คุณภาวะ** มีความหมายสูงและครอบคลุมงานพัฒนาคุณภาพบริการสุขภาพ จึงมีความหมายใหญ่มาก เริ่มต้นด้วยการมีหัวใจเพื่อเพื่อนมนุษย์ จะทำให้เกิดปรากฏการณ์ **3 H**

คือ

Heart

Heart for Humanity = หัวใจเพื่อเพื่อนมนุษย์

Head

การแสวงหาและใช้ความรู้และปัญญาที่ดีที่สุด เพื่อให้

บริการที่มีคุณภาพสูง

Hand

การลงมือปฏิบัติอย่างดีที่สุด ด้วยหัวใจเพื่อเพื่อนมนุษย์

และสติปัญญาอย่างเต็มที่

เกิดปัญญาปฏิบัติที่มีใช้เป็นเพียงความคิดและทฤษฎี

หัวใจเพื่อเพื่อนมนุษย์ในการทำงานในเรื่องใดๆ จะเปิดประตูใจให้หลุดออกไปจากคุกของอัตตา เต็มโตทางปัญญาเพราะความพยายามแสวงหาความรู้และวิธีการที่จะช่วยให้เพื่อนมนุษย์ดีขึ้น เมื่อทำบ่อยๆ หรือจนเคยชินก็จะเกิด brain shift จากสมองส่วนหลังซึ่งเป็นส่วนสัญชาตญาณสัตว์เลื้อยคลานไปสู่สมองส่วนหน้าซึ่งเป็นส่วนของความเป็นมนุษย์ที่เจริญ นี่คือการเจริญเติบโตทางจิต (mind growth) ที่ทำให้เกิดปัญญาและความดี ปัญญาและความดีเป็นปัจจัยแห่งความสุข หรือคุณภาพชีวิตทั้งของผู้รับและผู้ให้

โดยสรุป การทำงานหรือภารกิจใดๆ ถ้าทำด้วยหัวใจเพื่อเพื่อนมนุษย์จะทำให้จิตเติบโต จากจิตเล็กกลายเป็นจิตใหญ่ จากการที่หมกมุ่นอยู่กับความคับแคบของตัวเองอันเป็นมายาคติไปสู่ความเป็นจริงที่กว้างใหญ่ไพศาล เป็นการเจริญเติบโตทางปัญญาและความดี เป็นจิตที่เจริญหรืออารียะ ทำให้ชีวิตมีคุณค่าและเปี่ยมสุข เป็นชีวิตใหม่ที่เปี่ยมสุขและทรงคุณค่า

5.

มรรควิธีเปลี่ยนจิตสร้างชีวิตใหม่

มีดังต่อไปนี้

1. **เจริญสติเป็นเนืองนิตย์** ฝึกเจริญสติทุกวัน และในการทำทุกสิ่งทุกอย่าง การมีสติจะทำให้รู้อยู่กับปัจจุบัน เป็นการรู้เฉยๆ ไม่ใช่รู้คิด หรือรู้จำ ตามปรกติมนุษย์รู้โลกจากการคิด การคิดถูกปรุงแต่งด้วยตัณหา อุปทาน ทำให้จิตวุ่น เป็นตัวทุกข์ การรู้อยู่กับปัจจุบันจิตสงบจากการคิด จึงสงบอย่างยิ่ง ความสุขเกิดจากความสงบ ผู้เจริญสติจะพบความสุขอย่างไม่เคยพบมาก่อน เป็นรางวัลชีวิตทำให้สุขภาพดี ปัญญาดี มีเมตตา เปลี่ยนชีวิต การเจริญสติ จึงเป็นทางอันเอกของการสร้างชีวิตใหม่

2. **มีไมตรีจิตอันไพศาล** ต่อเพื่อนมนุษย์และสรรพสิ่ง ไมตรีจิต = มิตรตะ = เมตตา ความรัก หัวใจที่เต็มไปด้วยความรักความเมตตาอันไม่มีที่สิ้นสุด เป็นความใจกว้าง จิตใหญ่ ไปพ้นความเห็นแก่ตัว ยิ่งเห็นแก่ตัวน้อยเท่าไรยิ่งมีความสุขและทำให้ผู้อื่นมีความสุขมากขึ้น ดังคำประพันธ์ของล้นเกล้า ร.6 ที่ว่า

“อันความกรุณาปราณี
จะมีใครบังคับก็หาไม่,
หลังมาเองเหมือนฝนอันชื่นใจ
จากฟากฟ้าสุราลัยสู่แดนดิน:
เปนสิ่งดีสองชั้น; พลันปลื้มใจ
แห่งผู้ให้และผู้รับสมถวิล:
เปนกำลังเลิศพลั้งอื่นทั้งสิ้น:
.....”

ทุกศาสนาจึงสอนเรื่องความรักความเมตตา หัดแผ่เมตตาอันไม่มีที่สิ้นสุด แก่มนุษย์และสรรพสิ่ง จิตเล็กจะเปลี่ยนเป็นจิตใหญ่ ถึงบรรลุธรรมก็ได้

3. **จิตจักรวาล** จิตเล็กที่ติดคุกของอัตตาแล้วบีบคั้น ต้องพยายามเอาไป โยงกับสิ่งที่ใหญ่กว่าตัว เช่น พระเจ้าหรือธรรมชาติที่เชื่อมโยงใหญ่โตทั้งจักรวาล และเลยไป จะทำให้จิตใหญ่ เป็นอิสระ เปี่ยมสุข เราสัมผัสธรรมชาติอยู่ตลอดเวลา อยู่แล้ว เช่น ลมหายใจ สายลม แสงแดด กินข้าว กินน้ำ ตามปกติเรารู้แบบ แยกส่วนเป็นส่วนๆ แต่ที่จริงธรรมชาติหรือธรรมะนั้นเชื่อมโยงเป็นหนึ่งเดียวกัน ทั้งทั้งจักรวาลและยิ่งกว่าจักรวาล ถ้าเราตระหนักรู้ว่าเราสัมผัสกับธรรมชาติที่ใหญ่โตหรือพระเจ้าอยู่ตลอดเวลา เราก็จะกลายเป็นคนเปี่ยมสุขเพราะจิต เป็นอิสระจากความคับแคบในตัวเอง

ศาสนาต่างๆ จึงเน้นการอยู่กับพระผู้เป็นเจ้า
ทางพุทธว่าอยู่กับธรรม (ชาติ) เป็นธรรมและการเข้าถึงธรรม
ชีวิตก็จะเปลี่ยน

4. ทำงานทุกชนิดด้วยหัวใจเพื่อเพื่อนมนุษย์ ชีวิตมนุษย์สำคัญ
ประดุจฟ้า ทำอะไรๆ ต้องเอาคนเป็นตัวตั้ง ถ้าเอาอย่างอื่นเป็นตัวตั้งก็จะเกิด
การผิดพลาดเสมอ ดังเช่น ระบบเศรษฐกิจที่เอาประสิทธิภาพและความมั่งคั่ง
เป็นตัวตั้ง ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำสุดๆ และปัญหาต่างๆ ตามมาเป็นห่วง
ลูกโซ่หรือการศึกษาที่เอาวิชาเป็นตัวตั้งโดยไม่ได้เอาคนเป็นตัวตั้ง ก่อให้เกิด
ความเสียหายเหลือคณานับ แก้อย่างใดๆ ก็ไม่ตกตราบไต่ที่ยังไม่เอาคนเป็นตัวตั้ง
การทำอะไรๆ โดยมีหัวใจเพื่อเพื่อนมนุษย์จึงเป็นเรื่องใหญ่มาก ทั้งหัวใจใหญ่
และความหมายใหญ่ การบริการด้วยหัวใจเพื่อเพื่อนมนุษย์เป็นตัวอย่างที่ดี
ที่จะนำไปสู่คุณภาพและคุณค่าอย่างวิเศษสุด และเป็นหนทางไปสู่การเปลี่ยนแปลง
มนุษยชาติ และเปลี่ยนแปลงโลก

**5. รวมตัวร่วมคิดร่วมทำ สร้างมวลอำนาจทางสังคม หรือ
“สังคมอนุภาพ”** เพื่อความเป็นธรรมความเป็นธรรมเป็นสิ่งสำคัญที่สุดสำหรับ
การอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ทั้งสำหรับมนุษย์และสัตว์ แต่ในประวัติศาสตร์ตั้งแต่
มีรัฐขึ้นมา ประชาชนไม่เคยได้รับความเป็นธรรม เพราะ

- ถูกขูดรีดภาษี
- ถูกเกณฑ์แรงงาน
- ถูกเกณฑ์ไปทำสงคราม
- ระบบความยุติธรรมที่ไม่ยุติธรรม

ประชาชนพยายามต่อสู้เพื่อความเป็นธรรมเท่าใดๆ ก็ไม่สำเร็จ
จะถูกปราบปรามเช่นฆ่าจำนวนมหาศาล แผ่นดินเต็มไปด้วยบทกิเลสและโศลก
เพื่อความเป็นธรรม และกระดูกของผู้คนที่ล้มตายเพราะความไม่เป็นธรรม

ถ้าเอาหลักฟิสิกส์เข้าวิเคราะห์จะเห็นสาเหตุและทางออก
มวลอำนาจใหญ่ย่อมมีแรงดึงดูดทรัพยากรต่างๆ เข้าหาตัวมาก
มวลอำนาจใหญ่ในสังคมมี 2 อย่าง คือ

(1)มวลอำนาจรัฐ หรือ รัฐธนาภาพ

(2)มวลอำนาจเงิน หรือ ธนาภาพ

มวลอำนาจทั้ง 2 นี้ใหญ่ และมีแรงดึงดูดทรัพยากรมาก

ส่วนสังคมแบบตัวใครตัวมันไม่มีมวลอำนาจ เป็นสังคมอ่อนแอ ไม่มี
แรงดึงดูดทรัพยากร

การกระจายทรัพยากรจึงไม่เป็นธรรม นี่คือนิยามของการขาด
ความเป็นธรรมตามสังคม ดังแสดงในรูปข้างล่างนี้

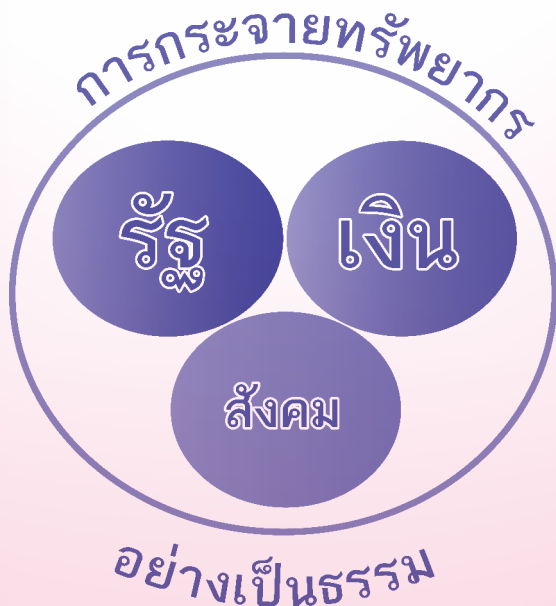
รูปแสดงอำนาจไม่สมดุล มวลอำนาจรัฐและมวลอำนาจเงินใหญ่มาก จึงมีแรงดึงดูดทรัพยากรเข้าหาตัวมาก ส่วนสังคมมวลอำนาจเล็กมาก ไม่มีแรงดึงดูด การกระจายทรัพยากร จึงไม่เป็นธรรม จึงขาดความเป็นธรรมทางสังคม

เมื่อกฎฟิสิกส์หรือกฎธรรมชาติมันเป็นอย่างนี้ ต่อให้ประณาม ร้องเรียน แต่งโคลงฉันท์ กาพย์กลอน เพื่อความเป็นธรรม หรือเรียกร้องเชิงมนุษยธรรม เท่าไรๆ ก็ไม่สำเร็จ

ต้องสร้างความสมดุลแห่งอำนาจ

นั่นคือสร้างมวลอำนาจทางสังคม โดยการรวมตัวร่วมคิดร่วมทำให้สังคม ควบแน่น เป็น มวลอำนาจทางสังคม หรือ **สังคมนานุภาพ**

เมื่อมวลอำนาจทางสังคมใหญ่ใกล้เคียงกับอีก 2 อำนาจ ก็จะเกิดความสมดุลแห่งอำนาจ เป็น **สังคมนานุภาพ** (สมะ = เสมอ หรือสอดคล้อง หรือ สมานกัน) การกระจาย ทรัพยากรก็จะเป็นธรรม ดังรูป

รูปแสดงสังคมสมานภาพ ที่อำนาจทั้ง 3 เสมอกันและร่วมมือกัน การกระจายทรัพยากรก็จะเป็นธรรม ความเป็นธรรมทางสังคมก็จะบังเกิด

การสร้างความเป็นธรรมโดยวิธีนี้ ทำได้โดยไม่ต้องต่อสู้แต่โดยร่วมมือกัน เมื่อเกิดความสมดุลก็จะเกิดความสงบสุข ไม่ปั่นป่วน วุ่นวาย รุนแรง เป็นการลดต้นทุนในการดำรงอยู่ของทุกฝ่าย

ฉะนั้น มรรควิธีที่ 5 คือ การรวมตัวร่วมคิดร่วมทำ เพื่อสร้างมวลอำนาจทางสังคมนี้จึงสำคัญมาก เมื่อสังคมเกิดความไม่เป็นธรรมก็จะมี การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสมดุล เป็นสังคมสันติสุขที่ทุกคนอยู่ดีมีสุข หรือการมีสุขภาวะที่สมบูรณ์ อันเป็นเป้าหมายสูงสุดของการพัฒนาประเทศแต่ไม่เคยสำเร็จ จะสำเร็จเมื่อคนทั้งประเทศเปลี่ยนจิตสร้างชีวิตใหม่

6. สุนทรียธรรม การเข้าถึงความงามของสรรพสิ่งในสิ่งสูงสุด ความจริง ความดี ความงาม อยู่ทีเดียวกัน การใช้ศิลปะหรือความงามทุกแขนงทำให้เข้าถึงความจริงและความดีได้ ถ้ามีสติและปัญญา ศิลปะและศิลป์เป็นธรรมชาติ ชนิดหนึ่ง จึงมีอยู่ในทุกชุมชน เครื่องข่ายศิลปินควรช่วยให้มนุษย์เข้าถึงศิลปะ ความจริง และความดี ซึ่งจะเปลี่ยนจิตสร้างชีวิตใหม่ ถ้าทำงานทุกชนิดด้วยความประณีตด้วยหัวใจเพื่อเพื่อนมนุษย์ ความประณีตก็จะกลายเป็นความงาม หรือศิลปะเข้ามาบำรุงหัวใจ คนเราต้องทำงาน เมื่องานกลายเป็นความงามหรือ ศิลปะก็จะประสบความงามอยู่ทั่วไปหรือในสรรพสิ่ง เป็นเครื่องบำรุงชีวิตให้มีความชื่นใจ หรือปิติปราโมทย์ในเนื้อในตัวตลอดเวลา

7. ทำจิตให้ปราโมทย์ยิ่ง มาจากภาษาบาลีว่า “อภิโหมทังจิตตัง” หรือบางครั้งก็มีผู้แปลว่า **ทำจิตให้บันเทิง** ความปราโมทย์ บันเทิง ปิติ อยู่ในตระกูลเดียวกันกับความสุข การนึกถึงความดีต่างๆ ที่ทำมา 6 ข้อข้างต้น จะเกิดความปิติปราโมทย์ มีความสุขซิมซ่านไปทั้งเนื้อทั้งตัว เป็นชีวิตที่เปี่ยมสุขพยายามทำจิตให้ปราโมทย์ไว้เสมอๆ จะเป็นเครื่องมือขจัดทุกข์อย่างดี และสร้างสุขภาพ รักษาความเจ็บป่วยเล็กๆ น้อยได้ เพราะเมื่อจิตปราโมทย์ยิ่ง โรคภัยไข้เจ็บจึงหลบหนีไป

นี่เป็นเหตุว่าทำไมหมวดธรรมที่เรียกว่า **โพชฌงค์ 7** จึงได้รับการนับถือว่ารักษาอาการป่วยได้ เพราะองค์ที่ 4 ของโพชฌงค์ 7 คือ **ปิติ** ปิติจะตามด้วย**ปัสสัทธิ** หรือความสงบระงับ หย่อนคลายสบายยิ่ง

เพราะฉะนั้น ความปิติปราโมทย์ย่อมตามมาด้วยปัสสัทธิ ซึ่งตรงข้ามกับความเครียดเสมอ สมัยปัจจุบันผู้คนเต็มไปด้วยความเครียดทั้งโลก อะไรที่ทำให้ความเครียดของมนุษย์ไม่ปรากฏจึงมีคุณค่ายิ่ง การทำจิตให้ปราโมทย์จึงเป็น 1 ใน มรรค 8 แห่งการเปลี่ยนจิตสร้างชีวิตใหม่ สิ่งที่มาจากความปิติปราโมทย์ คือ สมภา อันเป็นข้อ 8

8. สมภา เราเริ่มต้นจาก**สติ** ซึ่งเป็นมรรควิธีที่ 1 และมาลงที่ข้อ 8 คือสมภา อันที่จริงสติกับสมภาอยู่ในตระกูลเดียวกัน เมื่อเจริญสติสมภา ก็จะตามมาเจริญไปควบคู่กัน สติคือการตามรู้ สมภาคือการจดจ่อตั้งมั่นอยู่ที่จุดใดจุดหนึ่ง หรือเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เมื่อจิตเป็นสมภาความทุกข์ใดๆ ก็เกิดขึ้นไม่ได้ จึงมีความสุขอย่างยิ่ง เรียกว่าสมภาสุข จิตมีพลังมากและมีความพร้อมตลอดเวลาเรียกว่าจิตกัมมันตะมาก ทำอะไรก็สำเร็จได้ง่าย ในอริยมรรคมีองค์ 8 ท่านจึงลงท้ายด้วยสมภา

มรรค 8 เพื่อการเปลี่ยนจิตสร้างชีวิตใหม่ก็เช่นเดียวกัน ที่ลงท้ายด้วยสมภา

ขอให้บทวนดูมรรคทั้ง 8 นี้ ดูบ่อยๆ

1. **สติเป็นเบื้องต้น**
2. **โมตรจิตอันไพศาล**
3. **จิตจักรวาล** เชื่อมโยงกับความใหญ่อันไม่มีที่สิ้นสุดของธรรมชาติ หรือพระเจ้า หรือโลกุตระธรรม

4. **ทำงานทุกชนิดด้วยหัวใจเพื่อเพื่อนมนุษย์ หรือการทำดี**
5. **รวมตัวร่วมคิดร่วมทำ** สร้างสังคมเข้มแข็งหรือสังคมคุณภาพ เพื่อความเป็นธรรมทางสังคม

6. **สุนทรียธรรม**

7. ทำจิตให้ปราโมทย์ยิ่ง

8. สมานิ

ทั้ง 8 ข้อนี้ หากทำให้มาก (พหุเสกิตา) จะเกิดผลใหญ่ (มหัปปลา) คือ เปลี่ยนจิตสร้างชีวิตใหม่ที่เปี่ยมสุขและทรงคุณค่า

“ชีวิตที่เปี่ยมสุข และทรงคุณค่าเป็นชีวิตที่น่าอยู่
และทำโลกให้งดงาม มนุษย์ทุกคนมีศักยภาพ
ที่จะเปลี่ยนจิตสร้างชีวิตใหม่
ขอให้ทุกท่านมีชีวิตที่เปี่ยมสุข และทรงคุณค่า”

กระบวนการพัฒนาคุณภาพบริการหรือ HA สามารถเติบโตไปสร้าง คนไทยทั้งประเทศเป็นผู้ที่มีจิตใจที่เจริญ และเป็นสุข ซึ่งสามารถร่วมสร้าง ประเทศไทยที่น่าอยู่ที่สุด อันเป็นเรื่องใหญ่ และสำคัญที่สุด

6.

จากกระบวนการ HA สู่เรื่องใหญ่

1. เริ่มต้นด้วยความพยายามพัฒนาคุณภาพบริการสุขภาพ
2. พบว่าผู้ให้บริการสุขภาพต้องมีหัวใจเพื่อเพื่อนมนุษย์ บริการจึงจะมีคุณภาพ
3. ภารกิจบริการที่ซับซ้อนท้าทายทางปัญญา ผู้ให้บริการต้องแสวงหาความรู้เชิงระบบและการจัดการ รวมทั้งทางนโยบายนอกเหนือไปจากทางเทคนิค เป็นการเติบโตทางปัญญา

4. การเรียนรู้โดยไม่ใช้อำนาจเป็นการเปิดใจออกจากคุกแห่งอึดอัดที่ซึ่งคับแคบบีบคั้น เมื่อจิตออกจากที่แคบไปสู่ความเป็นอิสระทำให้รู้สึกเป็นสุข งานและการเรียนรู้ทำให้เกิดความสุขขึ้นในเนื้อในตัว

5. ความสุขในตัวทำให้บริการมีคุณภาพดีขึ้น ผู้ป่วยและญาติมีความรู้สึกที่ดีขึ้นต่อผู้ให้บริการ เพิ่มความปิติสุขในตัวผู้บริการขึ้นไปอีก

6. ความสุขในตัวผู้บริการเป็นแรงจูงใจ ให้สนใจมรรควิธีแห่งการเปลี่ยนจิตสร้างชีวิตใหม่ที่เปี่ยมสุขและทรงคุณค่า และเมื่อลองปฏิบัติดูทั้ง 8 ข้อ ปรากฏว่าสามารถเปลี่ยนจิตสร้างชีวิตใหม่ที่เปี่ยมสุขและทรงคุณค่าได้จริง กลายเป็นชีวิตที่เจริญหรืออารยะ

7. บุคลากรสุขภาพทั้งหมดมีประมาณ 1 ล้าน เมื่อรวม อสม. หมูบ้านละ 10 คน ถ้า **โรงพยาบาล** เอาใจใส่ให้บุคลากรทั้ง 1 ล้านคน สามารถใช้งานบริการคุณภาพเป็นเครื่องเปลี่ยนจิตสร้างชีวิตใหม่ได้ เราจะมีบุคลากรสุขภาพอารยะถึง 1 ล้านคน

8. ชีวิตคนทุกคนต้องเคยได้รับบริการสุขภาพจากครรรภ์มารดาถึงเชิงตะกอน สัมผัสกับบุคลากรสุขภาพที่มีชีวิตใหม่ที่เปี่ยมสุขและทรงคุณค่า ซึ่งมีเสน่ห์ดลใจมิใช่น้อย ย่อมติดเหมือนติดโรค แต่ในทันทีที่ติดปัญญาและความดีจากบุคลากรไปด้วย ถ้ามีการจัดการที่ดีความสัมพันธ์ระหว่างผู้รับและผู้ให้บริการจะเป็นทางแลกเปลี่ยนและพัฒนาคนที่สำคัญ อาจสร้างคนไทยที่มีจิตใหม่ชีวิตใหม่ขึ้นมาเต็มประเทศ คนไทยใหม่ที่มีกิเลสเบาบางมีหัวใจเพื่อเพิ่มมนุษยและมิปัญญา จะสามารถร่วมสร้างประเทศไทยที่น่าอยู่หรือแผ่นดินसानติสุขขึ้นมาได้ ซึ่งเป็นเรื่องใหญ่สุดๆ

ฉะนั้นจึงสรุปได้ว่า กระบวนการพัฒนาคุณภาพบริการหรือ HA สามารถเติบโตไปสร้างคนไทยทั้งประเทศเป็นคนที่เจริญและมีความสุข ซึ่งสามารถร่วมสร้างประเทศไทยที่น่าอยู่ที่สุด อันเป็นเรื่องใหญ่และสำคัญที่สุด

HA ซึ่งเริ่มต้นดูเหมือนเป็นเรื่องเล็กๆ ของกลุ่มคนเล็กๆ สามารถกลายเป็นเรื่องใหญ่ที่สุด สำคัญที่สุดได้

7.

จากกระบวนการ HA สู่เรื่องใหญ่

ชีวิตมนุษย์สำคัญประจำ

การทำอะไรๆ ต้องเอาชีวิตมนุษย์แต่ละคนเป็นตัวตั้ง แต่การพัฒนาในปัจจุบันหาทำเช่นนั้นไม่ ไปเอาอย่างอื่นเป็นตัวตั้ง เช่น จีดีพี ประสิทธิภาพ ความมั่งคั่ง การศึกษาก็ไม่เอาวิชาเป็นตัวตั้ง ไม่ได้เอาชีวิตคนเป็นตัวตั้ง มหาวิทยาลัยให้ความสำคัญกับความเป็นเลิศทางวิชาการเป็นสำคัญ ไม่ใช่ชีวิตของมนุษย์แต่ละคน

ประชาธิปไตยก็อาศัยการโหวตออกเสียงเลือกตั้งเป็นเพียงกลไกเท่านั้น ประชาชนแต่ละคนไม่มีส่วนในการพัฒนาประเทศ ประเทศพัฒนาโดยคนไม่กี่คนในระบบต่างๆ ระบบเป็นใหญ่

การพัฒนามหภาค (macro development) ไม่ได้ให้คุณค่าแก่ชีวิตคนทุกคน ในการมีส่วนร่วมในการกระทำและในการได้รับผลของการกระทำ โดยเนื้อหาสาระแล้วไม่ใช่ประชาธิปไตยที่แท้จริง ประชาธิปไตยที่แท้จริงต้องเริ่มที่การเคารพศักดิ์ศรีและคุณค่าความเป็นมนุษย์ของคนทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน

ในกระบวนการ HA

ชีวิตคนทุกคนมีความสำคัญประดุจฟ้า นี่เป็นแนวทาง “มนุษยนิยม”

ผู้ให้บริการทุกคนมีความสำคัญอย่างเท่าเทียมกัน และมีส่วนร่วมในการพัฒนา

การพัฒนาผู้ให้บริการ**ทุกคน** ให้ดูแลรักษา**ผู้ป่วยทุกคน**

ชีวิตใหม่ที่เปี่ยมสุขและทรงคุณค่าก็หมายถึงชีวิตของคนเล็กคนน้อย เหล่านี้ทุกคน จะเห็นหลักการมนุษยนิยมทุกชั้นตอน

เริ่มจากการมีหัวใจเพื่อเพื่อนมนุษย์ ให้บริการคนทุกคนอย่างดีที่สุด และเมื่อจิตวิวัฒน์เปลี่ยนจิตสร้างชีวิตใหม่ที่เปี่ยมสุขและทรงคุณค่า ผู้ให้บริการ 1 ล้านคน กลายเป็นมนุษย์ผู้เจริญ มีปัญญา มีความดี มีความสุข พลอยให้ประชาชนผู้รับบริการติด “ความดี” ไปด้วยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

คนไทยทุกคนมีชีวิตใหม่ที่เปี่ยมสุขและทรงคุณค่า ร่วมกันพัฒนาประเทศ ให้เป็นประเทศที่มีสุขภาวะอย่างสมบูรณ์ และเป็นประชาธิปไตยที่แท้จริง

งาน HA เริ่มจากเรื่องเล็ก กลายเป็นเรื่องใหญ่สุดๆ เพราะให้ความสำคัญต่อชีวิตคนประดุจฟ้า “มนุษยนิยม” กับ “ธรรมนิยม” คือ สันติวิธี

**ปาฐกถาพิเศษใน HA National Forum ครั้งที่ 24
(24 กุมภาพันธ์ 2568)**

**วัฒนธรรม
คุณภาพและความปลอดภัย
ของชาว HA**

ศาสตราจารย์เกียรติคุณ นายแพทย์ประเวศ วะสี
(24 กุมภาพันธ์ 2568)

1.

วัฒนธรรมคืออะไร

วัฒนธรรมมีความหมายที่กว้างและลึกมาก แต่คนส่วนใหญ่มักเข้าใจเพียง ศิลปวัฒนธรรม เช่น การร้องรำทำเพลง และศิลปวัตถุ

ความหมายที่แท้จริงของคำว่าวัฒนธรรม คือ

วัฒนธรรม คือ วิถีชีวิตร่วมกันของกลุ่มคน ที่สอดคล้องกับสิ่งแวดล้อม
หนึ่ง ๆ

คำว่า วิถีชีวิตร่วมกันมีความหมายกว้างมาก

หมายถึง ความเชื่อ และระบบคุณค่าร่วมกัน

การทำงาน ที่อยู่อาศัย อาหาร การแต่งกาย ขนบธรรมเนียม
ประเพณี สุนทรียธรรม การรักษาสุขภาพ การแก้ไขความขัดแย้ง การอนุรักษ์
สิ่งแวดล้อม ฯลฯ

2.

วัฒนธรรม คือ meme

เรารู้จักคำว่า gene หรือกรรมพันธุ์ ที่กำหนดรูปลักษณ์ของชีวิต ที่ถ่ายทอดกันลงไปจากรุ่นสู่รุ่นสู่รุ่น วัฒนธรรม กำหนดความเป็นไปของสังคม และถ่ายทอดกันไป เช่นเดียวกับ gene จึงมีคนสร้างศัพท์ขึ้นมาใช้กันว่า

วัฒนธรรมคือ meme ที่ถ่ายทอดและกำหนดลักษณะของสังคม ชาว HA เป็นคนกลุ่มหนึ่งซึ่งมีวัฒนธรรมคุณภาพและความปลอดภัย คนแต่ละกลุ่มต้องมีวัฒนธรรมของตนเอง ซึ่งจะกำหนดความเชื่อ และคุณค่าร่วมกัน และถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นทำนองเดียวกับกรรมพันธุ์ หรือ DNA

ชาว HA มีความเชื่อว่าชีวิตมนุษย์ประจักษ์ฟ้าคือสำคัญที่สุด ชาว HA มีคุณค่าร่วมกันเรื่องคุณภาพและความปลอดภัยของผู้ป่วย

3.

สุปฏิปันโน และ โยนิโสมนสิการ การสร้างวัฒนธรรม ของชาว HA

ถ้าชาว HA ต้องการสร้าง meme หรือวัฒนธรรมคุณภาพและความปลอดภัยให้แน่นแฟ้น ประดุจเป็น DNA ของชาว HA ที่ถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นได้ ก็ต้องปฏิบัติดี (สุปฏิปันโน) เป็นเนืองนิตย์จนกลายเป็นนิสัยหรือสัญชาตญาณและคิดใคร่ครวญ (โยนิโสมนสิการ) ถึงคุณค่าของการปฏิบัติดีบ่อยๆ หรือตลอดเวลา

สุปฏิปันโนและโยนิโสมนสิการจะสร้าง DNA หรือวัฒนธรรมคุณภาพและความปลอดภัยในตัวของชาว HA ทุกคน

4.

ปาติโมกข์

เราได้ยินคำนี้บ่อยๆ ว่าพระสงฆ์ร่วมฟังสวดปาติโมกข์ในโบสถ์ และมีคำว่า **โอวาทปาฏิโมกข์** โอวาทปาฏิโมกข์ใช้สำหรับพระพุทธเจ้าเท่านั้น กล่าวคือเมื่อวันมาฆบูชาครั้งแรกที่พระอรหันต์ 1,250 รูป มาเข้าเฝ้าพระพุทธองค์ที่วัดเวฬุวันชานเมืองราชคฤห์ พระพุทธองค์ประทานโอวาทหรือ หลักการของพระพุทธศาสนาว่ามีดังนี้

1. การไม่ทำบาปทั้งปวง
2. ทำกุศลให้ถึงพร้อม
3. ทำจิตให้ใสสะอาด

นี้เรียกว่าโอวาทปาฏิโมกข์ ส่วนปาติโมกข์ที่พระสงฆ์สวด ทุก 2 สัปดาห์นั้น เรียกว่าปาติโมกข์เฉยๆ ทั้งนี้เพื่อต่อยอดถึงวินัยสงฆ์ที่ทุกคนถือร่วมกัน ทั้งนี้เพื่อความทรงจำพระวินัยและถ่ายทอดกันลงมาไม่ขาดสาย นี่คือการต่อยอดความทรงจำและการปฏิบัติ

ชาว HA อาจสร้างปาติโมกข์ของชาว HA เพื่อต่อยอดวัฒนธรรมของชาว HA บ้างก็ได้ เช่น

5.

ปาติโมกข์ ของชาว HA

1. มโนธรรมล้ำลึก “เรามีหัวใจเพื่อเพื่อนมนุษย์”
2. ปัญญาพละ “เราจะแสวงหาความรู้และวิธีการที่ดีที่สุด ให้เป็นพลังทางปัญญาเพื่อคุณภาพและความปลอดภัยในการดูแลผู้ป่วยของเรา”
3. สุปฏิปันโน ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ “เราจะให้การดูแลผู้ป่วยของเราด้วยคุณภาพและความปลอดภัยสูงสุด

ด้วย สัจจะ นี้ของชาว HA ขอความสวัสดิ์จึงมีต่อผู้ร่วมทุกข์ทุกคน
ข้างบนนี้เป็นเพียงข้อเสนอแนะ ชาว HA ทุกคนสามารถร่วมกัน
สร้างปาติโมกข์ จากประสบการณ์ความรู้สึกรู้สึกนึกคิดของตนเองแล้วใช้สวดกัน
เป็นประจำ จะสวดด้วยตัวคนเดียวหรือเป็นกลุ่ม เพื่อตอกย้ำมโนธรรม
และวัฒนธรรมของชาว HA

**ขออวยพรให้ชาว HA
ประสบความสำเร็จ
ในการสร้างประโยชน์สุข
แก่มวลมนุษยชาติ**

**สถานพยาบาลมีคุณภาพระดับสากล
ประชาชนปลอดภัยด้วยมาตรฐาน HA**

สถาบันรับรองคุณภาพสถานพยาบาล (องค์การมหาชน)
เลขที่ 88/39 อาคารสุขภาพแห่งชาติ ชั้น 5 กระทรวงสาธารณสุข ซอย 6 ถนนติวานนท์
ตำบลตลาดขวัญ อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี 11000.
โทรศัพท์ 02-027-8844 โทรสาร 02-026-6680